

Cena 40 Kč

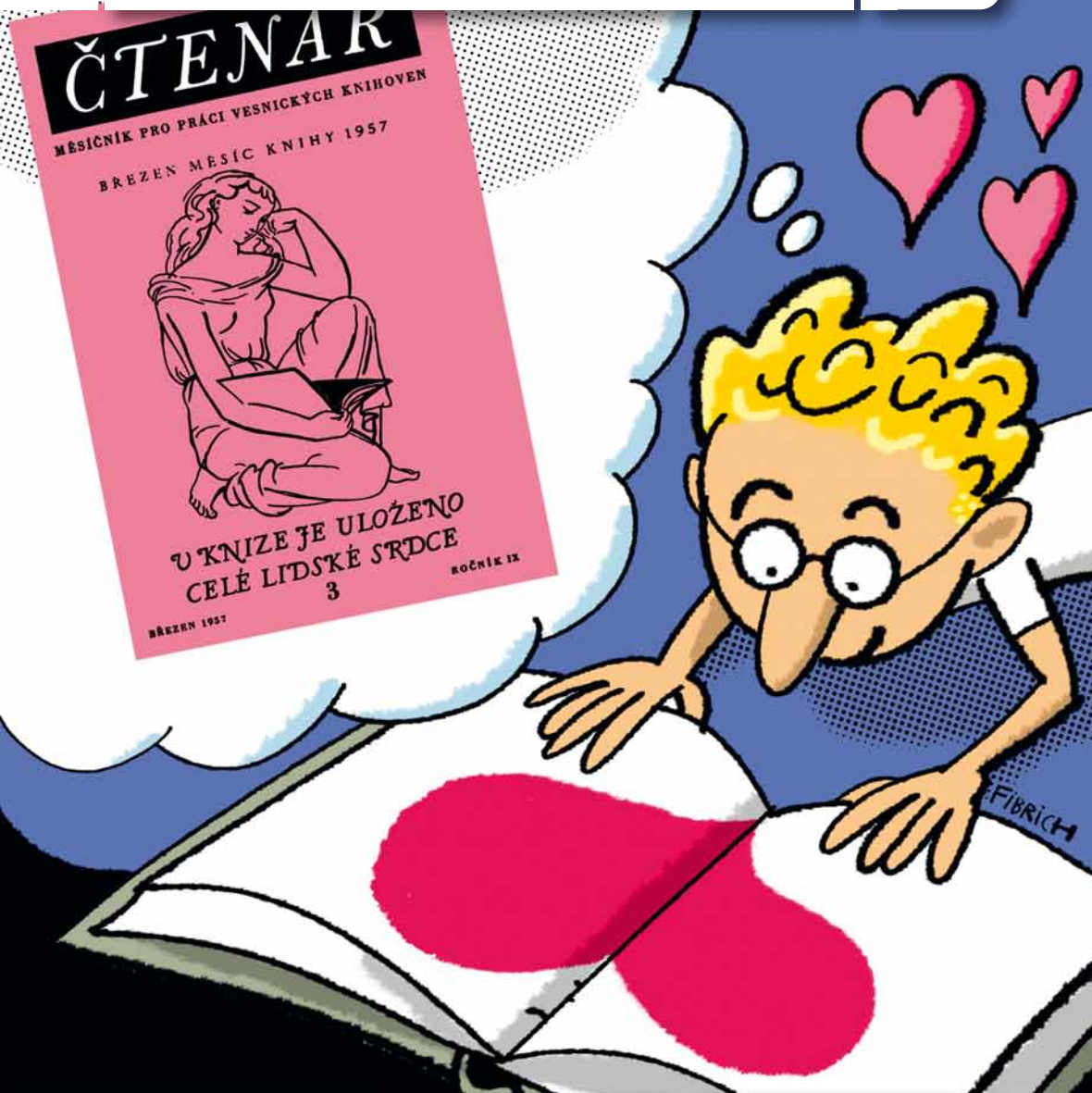
čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

1

2018

ročník

ČASOPIS ČTENÁŘ 70 LET

Nejstarší knihovnické
periodikum v ČR

Turbulence z historie časopisu

Hezkých 15 roků O. Vaškové

Otevřený software: Náklady
Trojrozhovor o návratnosti
investic do knihovny
20. kolokvium bibliografů

100 LET VZNIKU ČSR

Koncepce veřejného
knihovnictví

L. J. Živný – spoluautor zákona
o knihovnách, pedagog,
bibliograf, redaktor

Nepřetržitý sled změn aneb Byl tam i Fantomas (2. část) s. 9–12

↑ Interiéry SVK v Hradci Králové zdobí
← nástěnné malby Martiny Novotné

Foto: archiv SVK v Hradci Králové

Dvacáté setkání českých a slovenských bibliografů

s. 22–24
Z návštěvy →
klášterní knihovny
v Rajhradě
Foto: Jiří Mika

Literární lavičky

s. 13–15
Knihovnička →
Jiřinka ještě
ve staré vizuální
podobě, která si
zahrála i v mezi-
národně oceně-
ném klipu Chvíli
se zdržím na pod-
poru čtenářství

↑ Nová vizuální podoba
knihovničky Mahenka
je dílem výtvarného
studia Malujeme jinak

Foto: archiv KJM v Brně

Téma – Čtenář 70 let

- 3 Sedmdesát let nejstaršího knihovnického časopisu u nás | Olga Vašková, Jaroslav Císař
- 6 Turbulence z historie časopisu Čtenář | Jana Jirkalová
- 7 Ze stránek Čtenáře... tentokrát před 48 lety | Marie Libenská
- 8 Lidé kolem Čtenáře Olga Vašková: Hezkých patnáct roků
Rozhovor s Mgr. Evou Svobodovou, ředitelkou Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové (2. část)
- 9 Nepřetržitý sled změn aneb Byl tam i Fantomas | Jiřina Kádnerová
Inspirace
- 13 Literární lavičky | Eva Vojtěšková
- 15 Kurs sebeobrany pro ženy v knihovně | Marcela Güttnerová
- 16 Automatizace knihoven Otevřený software mýtů zbavený. Díl třetí: Náklady | Michal Denár
- 19 Využití nových technologií „E-deposit“: elektronické publikace v Národní knihovně ČR (3. část) | Martin Žižala
Události
- 21 Periodika v minulosti a současnosti | Renáta Salátová
- 22 Dvacáté setkání českých a slovenských bibliografů | Jiří Mika
- 25 Dětské čtenářství Nejmenší vybírali Krále pohádek | Kateřina Šildrová
Vznik Československa – 100 let (1. část)
- 26 Vznik ČSR a tvůrci koncepce veřejného knihovnictví | Jaromír Kubíček
- 27 Ladislav Jan Živný | Jaromír Kubíček
- 30 Hodnota knihoven Argumenty pro investice do knihovny | Věra Ondřichová
Komiksové procházky Smolíkové a Procházky 5
- 32 Komiks vstupuje do knihoven | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková
- 35 Osobnosti knižní kultury Jubilant doc. Jaromír Kubíček | Jiřina Kádnerová
- 36 Psalo se jinde | Renáta Salátová
- 37 Literární výročí Únor | Milan Valden
- 38 Ze zahraničí Setkání básníků v Mexiku | Josef Straka
- 39 Ze světa | Roman Giebisch
- 40 Novinky knihovnické literatury | Monika Hrušková

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <http://ctenar.svkkl.cz>

CONTENTS

Topic – Seventy years at Čtenář

- 3 Seventieth anniversary of the oldest magazine for librarians in this country | Olga Vašková, Jaroslav Císař
- 5 Turbulent times at Čtenář | Jana Jirkalová
- 7 From the pages of Čtenář... 48 years ago | Marie Libenská
- 8 The people around Čtenář Olga Vašková: A good fifteen years
- 9 Interview with Eva Svobodová, Hradec Králové Study and Research Library Director (Part Two) A continuous sequence of changes; or, Fantomas was there too | Jiřina Kádnerová
Inspiration
- 13 Literary benches | Eva Vojtěšková
- 15 Women's self-defence course at a library | Marcela Güttnerová
- 16 Library automation Open software without the myths.
Part Three: Costs | Michal Denár
- 19 Using new technologies "E-deposit": electronic publications at the Czech National Library (Part Three) | Martin Žižala
Events
- 21 The periodical: past and present | Renáta Salátová
- 22 Twentieth meeting of Czech and Slovak bibliographers | Jiří Mika
- 25 Children's reading The tiniest chose the King of Fairy Tales | Kateřina Šildrová
Centenary of the establishment of Czechoslovakia / Part One
- 26 Public library policy-makers and the establishment of Czechoslovakia | Jaromír Kubíček
- 27 Ladislav Jan Živný | Jaromír Kubíček
Value of libraries
- 30 Arguments for investment in libraries | Věra Ondřichová
Smolíková's and Procházka's strolls among comics 5
- 32 Comics in the library | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
Figures in book culture
- 35 Jaromír Kubíček on his birthday | Jiřina Kádnerová
- 36 Written elsewhere | Renáta Salátová
- 37 Literary Anniversaries February 2018 | Milan Valden
- 38 From Abroad Meeting of poets in Mexico | Josef Straka
- 39 From the World | Roman Giebisch
- 40 Latest library literature | Monika Hrušková

INHALT

Thema – Čtenář 70 Jahre

- 3 Die älteste bibliothekarische Zeitschrift bei uns ist schon 70 Jahre alt | Olga Vašková, Jaroslav Císař
- 5 Turbulenzen in der Historie von Čtenář | Jana Jirkalová
- 7 Aus den Čtenář Seiten... damals vor 48 Jahre | Marie Libenská
- 8 Leute um Čtenář Olga Vašková: schöne 15 Jahre
- 9 Ein Gespräch mit Mgr. Eva Svobodová, der Direktorin der Studien- und Forschungsbibliothek in Hradec Králové (2.Teil) Die ununterbrochene Veränderungsfolge oder Auch Fantomas war dort | Jiřina Kádnerová
Inspiration
- 13 Literarische Bänke | Eva Vojtěšková
- 15 Eine Selbstverteidigungskurs für Frauen in der Bibliothek | Marcela Güttnerová
- 16 Bibliothekautomatisierung Eine öffentliche Software, die von Mythen befreit wurde. Der dritte Teil: Kosten | Michal Denár
- 19 Technologienutzung „E-Depositum“: elektronische Publikationen in der Nationalbibliothek der Tschechischen Republik (3. Teil) | Martin Žižala
Ereignisse
- 21 Periodika in der Vergangenheit und in der Gegenwart | Renáta Salátová
- 22 Das zwanzigste Treffen der tschechischen und slowakischen Bibliographen | Jiří Mika
- 24 Kinderleserschaft Die Kleinsten wählten den Märchenkönig aus | Kateřina Šildrová
Die Entstehung der Tschechoslowakei 100 Jahre / 1. Teil
- 26 Die Entstehung der Tschechoslowakei und die Schöpfer der Konzeption des öffentlichen Bibliothekswesens | Jaromír Kubíček
- 27 Ladislav Jan Živný | Jaromír Kubíček
Bibliothekswert
- 30 Argumente für die Investitionen in einer Bibliothek | Věra Ondřichová
Smolíková's und Procházka's Comicsspaziergänge 5
- 32 Der Comics betretet die Bibliothek | Jiří W. Procházka und Klára Smolíková
Persönlichkeiten der Buchkultur
- 35 Der Jubilar doc. Jaromír Kubíček | Jiřina Kádnerová
- 36 Es wurde woanders geschrieben | Renáta Salátová
- 36 Literarische Jahrestage Februar 2018 | Milan Valden
- 38 Aus dem Ausland Das Dichtertreffen in Mexiko | Josef Straka
- 39 Aus der Welt | Roman Giebisch
- 40 Neuerscheinungen der bibliothekarischen Literatur | Monika Hrušková

Sedmdesátiny Čtenáře

Sedmdesát let dnes v lidském životě nepředstavuje nic výjimečného. V oblasti tištěných periodik, mnohdy tiskovin pouze na jedno použití, je to něco zcela jiného, v oblasti kultury – zvláště s ohledem na neúprosné zákonitosti ekonomiky – pak výjimečného. Časopisu *Čtenář* se to shodou příznivých okolností podařilo, v současnosti především díky podpoře jak Ministerstva kultury, tak zejména jeho vydavatele Středočeské vědecké knihovny v Kladně.

Přitom i existence tohoto titulu mnohdy visela do slova na vlásku, neprorokovala se mu dlouhá životnost a změna ekonomicko-politických podmínek u nás po listopadu 1989 postavila všechny, kdo určovali jeho tvář, před dosud nepoznané výzvy. Ale přežil! Nejen že se tak může pochlubit nálepkou kroniky českého, resp. československého knihovnictví uplynulých 70 let, ale odráží ve své historii vše, čím tahle země dramaticky procházela, i když se to třeba z jeho stránek nedá vyčíst prvoplánově. Za všechny tyhle dějinné úkazy možná poprvé odtajním skutečnost, že díky tzv. pokrývačům do *Čtenáře* přispíval pod identitou Irena Zítková i Petr Pithart v době, kdy byl na seznamu nežádoucích osob a jen s obtížemi hledal nějaké zaměstnání. I redakce samozřejmě mnohdy pocítovala silný tlak, aby vyhověla soudobým ornamentálním vzorcům rétoriky a psaní, nakonec však převládla střizlivá výměna zkušeností a informací. Tahle období deformací, jak doufám, jsou již naštěstí za námi. Závazek všech, kdo čísla připravují a jsou jejich přispěvateli, není o to menší a méně odpovědný. Odbornost sdělení a kvalita informací jsou bezesporu stejnou výzvou.

Téma úvodního čísla 70. ročníku *Čtenáře* tedy redakce nemohla zvolit jiné než určitý pohled na uplynulých sedmdesát let. Dokreslují ho příspěvky o vzniku titulu, boj o jeho udržení i vybraný text z archivních čísel. Celým ročníkem bude také prolínat seriál osobních reflexí „Lidé kolem *Čtenáře*“, kteří se zasloužili o to, že periodikum stále existuje. Svůj vztah k titulu vyjádří bývalí šéfredaktoři, členové redakční rady, grafická, dopisovatelka ze zahraničí i zástupce současného vydavatele. Lednové číslo přináší úvodní text redaktorky Olgy Vaškové, která patnáct let svého profesního života věnovala právě tomuto časopisu. Do všech obálék jubilejního ročníku budou také vkomponovány vybrané obálky historické. Nezbyvá mi než zadoufat, že zvolenou koncepci připomenutí existence tohoto knihovnického časopisu budete považovat za zajímavou. Všem svým následovníkům, až skončí má šéfredaktorská mise, jen popřeji, aby přidali další desetiletí co nejlepší kondice titulu.

JAROSLAV CÍSAŘ 8. 1. 2018

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485

ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)

Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař

Redaktorka: PhDr. Pavla Vítková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Ilustrace na obálce: Lukáš Fibrich

Sídlo redakce (příjem inzerce

a objednávk na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno

tel.: 312 813 154 (Jaroslav Císař)

tel.: 312 813 138 (Pavla Vítková)

e-mail: ctenar@svkkl.cz

e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz

Redakční rada: Ing. Jiří Mika (předseda),
Mgr. Svatomíra Fojtová, Miloslav Linc,
Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová,
PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje A.L.L. production, s. r. o.,
Ve Žlíbků 1800/77, Hala 7A, 193 00 Praha 9 –
Horní Počernice, tel.: 234 092 811 (sekretariát),
e-mail: info@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ s. r. o.

Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994

ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem

dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98

Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslu 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
fax: 00421-02 49 111 209,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslu 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 8. 1. 2018.

Číslo vyšlo 15. 1. 2018.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Sedmdesát let
nejstaršího knihovnického
časopisu u nás

Když se řekne čtenář, navozuje to představu někoho, kdo pořád čte. U časopisu se stejnojmenným názvem by se tedy dalo předpokládat, že půjde o tiskovinu, která buď popisuje čtenáře a čtenářství jako takové, nebo radí, co stojí z literatury za pozornost.

Měsíčník *Čtenář* sice splňoval a částečně naplňuje zmiňovanou představu, ale jeho obsahová náplň se postupně přiklápěla k odborné knihovnické problematice tak, jak je znám dnes. Přispívá k výměně zkušeností knihoven v rámci České republiky. Propojení s knihovnickou problematikou upřesňuje jeho podtitul – *měsíčník pro knihovny*, který se poprvé objevil v roce 1999. Podtitul časopisu se v průběhu desetiletí proměňoval – od měsíčníku *pro práci se čtenářem/čtenáři* přes *práci vesnických knihoven*, od roku 1961 jen *pro práci knihoven až pro práci s knihou*. Už z tohoto výčtu podtitulů je možné usuzovat, že hledání obsahové náplně, ale především zaměření časopisu, nebylo vůbec jednoduché.

VZNIK

Když jsme před deseti lety s tehdejší šéfredaktorkou Lenkou Šimkovou při šedesátiletém výročí pátraly po „rodném listu“ *Čtenáře*, musely jsme se obrátit na časopisecký archiv Národní knihovny ČR a také pečlivě projít jednotlivá čísla a ročníky, které se v redakci téměř v úplnosti zachovaly. Zjistily jsme, že to s jeho vznikem a názvem nebylo tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát.

O vydávání celostátního knihovnického časopisu se rozhodlo na 1. sjezdu českých a slovenských knihovníků v květnu 1948 v Brně. Na přelomu ledna a února následujícího roku pak vyšlo první dvojčíslu časopisu *Čtenář* s podtitulem *měsíčník pro práci se čtenářem*. Konkrétně se tak stalo 15. února 1949. Jeho vydavatelem byl nakrátko Masarykův lidový ústav v Praze. V úvodním textu tohoto čísla, který je ovšem uvedený až na poslední stránce (!), je zmínka: *Dostává se Vám do rukou první číslo Čtenáře, který vychází místo časopisu Lidová knihovna a Čtenář (vydáváného Ústřední knihovnou hl. m. Prahy). Nově vzniklý časopis je zaměřen především na práci se čtenářem. Bude přinášet materiál pro čtenářské kluby a kroužky i pro stěgazety, pokyny pro knihovníky i zprávy z knihoven.*

PRVNÍ ČÍSLO

Bylo – jak jinak v té době – poplatné tehdejší ideologii. Svědčí o tom příspěvky jako *Dar knihoven k IX. sjezdu KSČ, Kniha vítězného února* či *Knihy o budovatelské práci a pokroku v zemědělství*. Korunu tomu všemu ovšem nasadil úvodní příspěvek katana českých knihovníků Jaroslava Lipovského z Ministerstva informací a osvěty, tehdejšího ministerstva kultury, *Knihovny – ohniska výchovy mas v duchu marxismu-leninismu*. Přednesl ho ve svém projevu v diskusi na poradě školských a osvětových referentů tehdejších krajských národních výborů. Jeho výzvy k odstraňování literárního braku, zastaralé a politicky závadné četby z knihoven, aby se získal papír na masové vydání klasiků, aby knihy napomohly ke splnění pětiletého plánu či co nejrychlejšímu přetvoření knihoven na aktivní činitele politické výchovy mas, což vetkl i do názvu svého vystoupení, jsou vskutku výživné.

Vedle toho ale první číslo *Čtenáře* představuje i novou pojezdnu knihovnu Městské knihovny v Praze (tehdy Ústřední knihovny hl. m. Prahy), informaci o zakládání klubů čtenářů, zkušenosti s volným výběrem knih nebo nabídku knižních novinek našich vydavatelství.

JAK ČTENÁŘ K NÁZVU PŘIŠEL

Aby to nebylo zase tak jednoduché, k 20. výročí *Čtenáře* v roce 1968 bývalý ředitel Městské knihovny v Praze a první redaktor čtrnáctideníku *Čtenář* Rudolf Málek popsal jeho regionální „prehistorii“, a kromě velmi podrobných informací uvedl: *Ačkoliv Čtenář začíná svůj 20. ročník a vychází od roku 1949, není to tak přesně pravda. Navázal bezprostředně na čtrnáctideník Knihy a čtenáři, který uprostřed roku 1948 změnil svůj tradiční název, aby více zdůraznil orientaci na službu čtenářům Městské knihovny v Praze... Prvé číslo pražského Čtenáře vyšlo 1. září 1948 a poslední 8. číslo, 15. prosince téhož roku... František Křestán vydával od roku 1930 ve své knihovně v Třebíči měsíčník Čtenář... Městská knihovna v Praze si název (se svolením majitele) vypůjčila roku 1948, když chtěla překřtít své Knihy a čtenáři.*

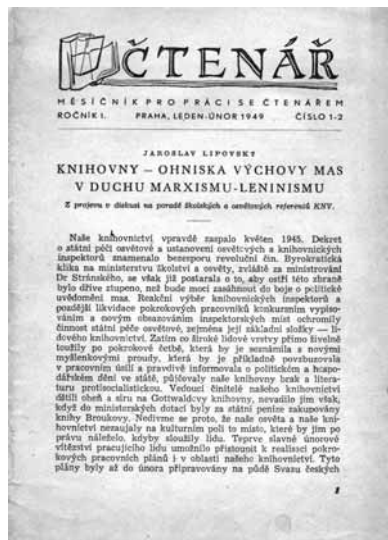
Za zmínku určitě také stojí, že u zrodu časopisu *Čtenář*, který teď vstupuje do osmé dekády své existence, stál knihovník, odborný učitel, ředitel Státní knihovny ČSR Josef Vinárek, který redakci vedl až do roku 1951.

KRONIKA 70 LET KNIHOVNICTVÍ

Za sedmdesátileté období se na tvorbě časopisu podílela řada redaktorů a šéfredaktorů. Mezi šéfredaktory jako nejdéle „sloužící a vším proplovající“ se sluší vzpomenout Jarmilu Houškovou, která v redakci působila od roku 1952 do roku 1988, kdy ji na krátkou dobu vystřídal Vladimír Voznička, aby po něm šéfredaktorské žezlo převzala Hana Jirkalová, jež *Čtenáři* věnovala celých 28 let své profesní kariéry. A když už zmiňujeme délku šéfredaktorských postů, nemůžeme opomenout ani Lenku Šimkovou, která ve *Čtenáři* strávila neuvěřitelných 11 let a teď se věnuje neméně odpovědné povinnosti maminky.

Dnes už si málokdo pamatuje, že *Čtenář* byl od roku 1962 celostátním časopisem (rozuměje v tehdejší Československu), vycházel i ve slovenské mutaci pod názvem *Čitateľ*, kterou vydávala Matica slovenská. Jeho hlavním úkolem má být pomoc knihovníkům lidových, odborových a školních knihoven při plnění všech současných úkolů. Proto se také rozsah časopisu zvyšuje na 40 stran měsíčně, čteme v úvodníku lednového čísla.

Součástí časopisu byla řada příloh, někdy velice „absurdních“, například Pomoc knihoven komplexně mechanizovaným četám a brigádám v zemědělství nebo Velkovýrobní technologie

v chovu skotu..., a tak bychom mohli pokračovat. Mezi těmito pozoruhodnostmi se však objevovaly i zajímavé reprodukce děl výtvarných umělců, ilustrace, litografie, portréty spisovatelů a jejich bibliografie, což knihovnictví víc slušelo a v malých knihovnách se dalo velmi dobře využít.

Jak se časopis více profesionalizoval, začalo se v něm od roku 1962 objevovat ruské a německé resumé, anglické přibýlo až roku 1969. A také abecední jmenný a předmětový rejstřík ročníku (od roku 1967), který usnadňoval vyhledávání uveřejněných materiálů.

Rok 1968 přinesl ještě další novinku. Poprvé se sešla redakční rada časopisu, v níž se objevila řada jmen předních knihovníků: Jiří Cejpek, Jarmila Burgetová, Rudolf Málek, Ladislav Kurka... Stačil však jeden jediný rok – zato přelomový – a v redakční radě dalšího ročníku už tato jména nenajdete! Ovšem redakční rada zůstala a po roce 1993 se jejím členem opět stal L. Kurka, který svými příspěvky, kritickými připomínkami a kolegiální pomocí přispíval k úrovni časopisu až do roku 2017.

Vlevo: Titulní strana prvního čísla *Čtenáře* vás nenechá na pochybách, ve které době vyšlo...

První číslo představilo i nový bibliobus dnešní MKP, který začal fungovat 8. 1. 1949; tehdejší ministr kultury Václav Kopecký to zhodnotil, jak bylo pro něj obvyklé, opravdu „fundovaně“, že „je to počátek v celém tom plánu motorizace našeho knihovnictví“

Ve *Čtenáři* publikovali přední odborníci z různých typů knihoven, výtvarnou a grafickou podobu mu v letech 1960 až 1996 vtiskl malíř a grafik Miloslav Jágr, moderní a současnou tvář mu dala a dává grafička Kateřina Bobková. Časopis si jako štafetový kolík předávala řada vydavatelů, a to podle toho, jak se měnilo uspořádání ministerstev či politická situace v zemi. Kuriózní je rychlost, s jakou ke změnám docházelo. Například v dubnu 1951 časopis vydávalo Ministerstvo informací a osvěty v nakladatelství Osvěta, o dva roky později to už bylo Ministerstvo školství a osvěty v nakladatelství Orbis, aby v průběhu několika měsíců roku 1953 přešel pod Ministerstvo kultury v nakladatelství Orbis. Do roku 1993 se na vydávání *Čtenáře* podílelo v různých názvových variantách čtrnáct vydavatelů, což bylo samo o sobě na pováženou.

Ostatně rok 1993 byl pro existenci titulu přelomový. S časopisem to nevypadalo vůbec dobře a jeho konec se zdál velmi reálný. Ale prozíravost a snaha především tehdejší šéfredaktorky Hany Jirkalové hledat nového vydavatele má dobrý konec (pozn. red.: blíže viz příspěvek na s. 6–7). Vydavatel, jímž se stala Středočeská (tehdy Státní) vědecká knihovna v Kladně, vytvořil a vytváří dobré podmínky, aby *Čtenář* mohl – dnes i v elektronické podobě – vycházet další roky. Jsou tak dány předpoklady, aby i pro příští generace zaznamenával vše, čím knihovnictví u nás i v zahraničí prochází, s čím se pere, co ho proměňuje a kam se ubírá. Přejme mu, aby se mu tento úkol dařilo plnit i s pomocí co nejširší knihovnické obce.

A na závěr uveďme pro zajímavost ještě několik statistických údajů: za 70 let vyšlo 773 čísel časopisu. Kdybychom počítali v průměru 32 stran na jedno vydání (a to se od roku 2009 jeho rozsah ustálil na 40 stranách), dospějeme k neuvěřitelným téměř 25 000 časopiseckých stránek! Na kolik knih s knihovnickou problematikou by to vydalo, ponecháme na propočítání vám, milí čtenáři.

OLGA VAŠKOVÁ | vaskova@volny.cz
JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Turbulence z historie časopisu Čtenář

Sedmdesátiny Čtenáře se v jubilejním roce budou propírat ze všech stran. Pamětníci si možná připomenou, kolik knihovnických periodik mezitím zaniklo (nebo vzniklo a zaniklo). Jeho kontinuita je vzácná, nikoli samozřejmá věc. Od devadesátých let se několikrát pohyboval na hranici mezi bytím a nebytím... a zatím vždy obstál. Pojďme si připomenout některé z kritických momentů.

Na přelomu osmdesátých a devadesátých let vydávalo Čtenáře spolu s několika dalšími časopisy Ministerstvo kultury ČR v nakladatelství Panorama. Začátkem roku 1993 ministerstvo rozhodlo, že napříště nebude vykonávat vydavatelskou funkci a časopisy si musí najít jiného vydavatele. Tehdejší šéf Odboru literatury, knižní kultury a knihoven (a dnešní šéfredaktor Čtenáře) Jaroslav Císař navrhl, aby vydavatelská funkce byla i s finančním krytím převedena na Státní (dnes Středoevropskou) vědeckou knihovnu v Kladně. Tím, že tehdejší ředitelka Jiřina Kádnerová souhlasila, získal časopis pevnou půdu pod nohama. Vydavatelské know-how a roli zaměstnavatele mělo i nadále poskytovat nakladatelství Panorama. To však dlouho nevydrželo a jako mnohé další nakladatelské domy zaniklo.

Já jsem jako tehdejší šéfredaktorka Čtenáře sepsala, jak to s časopisem je, co od nakladatele potřebuje a že na to má vlastní peníze, a jala se s nabídkou obíhat a obesílat pražská nakladatelství. Uspěla jsem v Academii, a tak na začátku roku 1994 přesídlil časopis tam. V příštích několika letech se neustále doladoval vztah mezi knihovnou a Akademií. Nejprve se navazovaly ekonomické, výrobní a odbytové nitky, když se to dovedlo do vyhovující podoby, muselo se postupně zase vše změnit. Jednou – a pak ještě několikrát – nevyhovovala tiskárna, pak zanikla distribuční firma, která drží víceméně každého vydavatele pod krkem, neboť vlastní tzv. odběratelský kmen, který musíte odkoupit a svěřit do jiných rukou. Nakonec se změnil i zaměstnavatel. Z nakladatelství přešly redaktorky do knihovny a Academia poskytovala vedle prostorů už jen minimum služeb.

Poslední ranou byl – paradoxně – vznik krajů a převedení státních knihoven na krajské. V téhle reformě se totiž rozplynul finanční příspěvek na vydávání Čtenáře a v jednu chvíli docela citelně chyběl. Čtenář nějaký čas vycházel jako dvouměsíčník. Poprvé a pevně věřím, že naposledy, ve své historii. Po roce 2000 se situace postupně stabilizovala, změny v podobě blesku z čistého nebe ustaly a na ty běžné se bylo možno předem připravit, případně je ovlivňovat či dokonce řídit žádoucím směrem.

K tomu všemu musím přidat ještě pár vět o personální stránce tohoto turbulentního období. Z redakce postupně odešlo několik pracovníků, více než rok jsem byla ve Čtenáři sama. A tehdy jsem si navykla mít v deskách ještě jedno, tzv. posmrtné číslo, které mělo zachránit pravidelné vydávání v době mého eventuálního výpadku. Na uvolněné místo druhé redaktorky nakonec přišla má poslední a nejlepší kolegyně ve Čtenáři Olga Vašková (pozn. red.: blíže viz její reflexe práce v redakci na s. 8). Jako zkušená redaktorka suverénně převzala svůj díl práce a později po mém odchodu byla zárukou kontinuity redakční práce.

Všechny popsané změny byly víceméně spojeny s poměrně obsáhlou administrativní prací, která ležela na bedrech ředitelky knihovny Jiřiny Kádnerové, neboť ona byla statutární zástup-

kyň, a tudíž oprávněná uzavírat a podepisovat smlouvy, jednat s partnery apod. Jestli ji při tom někdy napadlo, že jí byl Čtenář „čert dlužen“, tak to nikdy nedala najevo. Jak knihovna postupně přebírala různé agendy (honoráře, distribuci apod.), zapojovali se do vydávání časopisu i další pracovníci knihovny. A právě tihle všichni mají zásluhu na tom, že Čtenář může slavit sedmdesátiny, a je třeba jim poděkovat. A také všem spolupracovníkům redakce a odběratelům, kterých by pravda mohlo být mnohem víc.

Období devadesátých let se všemi turbulentcemi, v nichž mizelo staré uspořádání věcí a klopotně vznikalo nové, byť za cenu mnoha klopýtnutí a slepých uliček, se jen tak opakovat nebude. Ale právě proto by to stálo za důkladné zamyšlení nad věcmi, které přetrvaly. Já bych řekla, že je to všechno v lidech.

HANA JIRKALOVÁ | hana.jirkalova@gmail.com

Ze stránek Čtenáře... tentokrát před 48 lety

Vybrala: VLADIMÍRA ŠVORCOVÁ

V roce 1970 byla už normalizace u nás v plném proudu. Ale když zalistujete zářijovým číslem XXII. ročníku Čtenáře, dýchne na vás doslova kulturní pohlazení. Karel Mlčoch na jeho stránkách rozpráví se scénáristou Otou Hofmanem, literární kritik Milan Jungmann připomíná šedesátku Adolfa Branaldy, Vladimír Justl, náš největší znalec díla Vladimíra Holana, básníkůvých 65 let. Marie Libenská zase připravila rozhovor se spisovatelem Jiřím Muchou. A právě z tohoto textu pocházejí vybrané ukázky.

Spisovatel Jiří Mucha myslí rychle a souvisle. Hlas má tichý.

Srovnával jste někdy změny v charakteru válek a válečné žurnalistiky?

Charakter války se nezměnil, změnila se technika, ale nezměnila se psychologie. Ta vůbec ne. Dnes je voják na frontě samozřejmě méně ve styku s nepřitelem, je to takové neosobnější, je to snad i hrůznější, ovšem já nevím, na mne by určitě působilo daleko hůř, kdyby se na mne hnal někdo s kopím a já na něho měl jenom kožený štít, než když prostě okolo mne něco hvízdá a nevím, kdy mě to trefí.

Co může dělat jednotlivec proti válce?

...Ale že by jednotlivec něco zmohl proti válce – o tom mám své pochybnosti. Je mnoho příkladů od starověku, byli lidé s ohromným vlivem jako Kristus nebo Buddha, a přesto válkám nemohli zabránit. Ba právě naopak.

Rozumí vždycky čtenář správně tomu, co autor napíše?

Měl by. Nerozumí-li, je to často chyba autora, nebo také bývá čtenář předpojatý, zafixovaný na vlastní představu, které se nedovede zbavit. Řekněme na představu způsobu života. Pak prostě nedovede pochopit, o čem autor mluví.

LIBENSKÁ, M.: **Rozhovor s Jiřím Muchou.**
Čtenář, 1970, roč. 22, č. 9, s. 300–301.

Olga Vašková: Hezkých patnáct roků

Nástup do Čtenáře: 1. 12. 1998

Ukončení pracovního poměru: 31. 12. 2014

Pracovní zařazení: redaktorka

Zakazují si být sentimentální a nostalgická, i když každé vzpomínání k tomu svádí. Kdyby to přece jen o tuto strunu zavádilo, omluvte mě. V redakci Čtenáře jsem prožila závěrečnou pracovní etapu svého života a můžu bez nadsázky říci, že byla nejhezčí. Předtím jsem asi deset let pracovala v časopise *Nové knihy*, které se zvláštním řízením dostaly do rukou soukromých podnikatelů, které je zdárně přivedly ke krachu. O mezilidských vztazích, které tam panovaly, raději pomlčím...

Nabídka pracovat ve *Čtenáři* přišla od paní ředitelky Kádnerové v pravou chvíli a já ani minutu nezaváhala. Příchod do knihovnického oboru, o kterém jsem sice nic moc do té doby nevěděla, jsem považovala za velkou odměnu po minulých zážitcích. A navíc – mezi knihovníky jsem poznala řadu vynikajících odborníků, získala jsem o oboru alespoň matnou představu, ale hlavně, našla jsem v něm přátele, s nimiž se dodnes setkávám. Co víc si člověk může přát!

Seznamování s knihovnickým oborem prostřednictvím *Čtenáře* bylo pro mne zajímavé z mnoha důvodů. Na jeho obsahu se velmi přesně odrážela doba, v níž vznikala, a jistým způsobem mapoval společenskou atmosféru, ve které jsme žili. Především 50. léta minulého století s různými návody, jak například doporučit čtenářům ty **správné** knihy od těch **nejlepšíjších** autorů, jak je naučit **správně** chápat přečtené nebo jak „vyčistit“ knižní fond od nevhodné literatury, působí dnes až hrozně. Když si však člověk odmyslí tento politický balast, jemuž se říkalo „úlitba bohům“, prosvítalo z mnoha článků, že knihovníci o svém oboru celou dobu přemýš-

Foto: Laura Kibicková

leli a v rámci možností se ho snažili zbavovat vnucených deformací. A tu a tam nechyběl ani humor, sesbíraný u výpůjčních pultů nebo při návštěvách malých vesnických či městských knihoven. Stačí zalistovat starými ročníky a nestačíte žasnout! Proto *Čtenáře* považuji za encyklopedii vývoje oboru, který jenom za mého působení v redakci prošel neuvěřitelnou proměnou. Připomenu jenom nesmělé seznamování s počítači, s přenosem dat na velkých a malých disketách, s vývojem knihovnických systémů...

Se sedmdesátkou mám své osobní zkušenosti, plíživě a neodvratně se ke mně nastěhovala. Většinou dává pokoj, jenom občas připomene, čím vším dokáže vládnout. Věřím, že *Čtenář* takové starosti řešit nemusí a ani nebude. Je stále v dobrých rukou, dokonce se zdá, jako by omládl. Chci tedy všem, kteří se na jeho přípravě podílejí, popřát dobré nápady, energii a také štědrú ruku vydavatele. Věřím, že časopis tohoto typu je pro knihovnický obor nezbytný a že za další desetiletí bude ve stále dobré kondici.

OLGA VAŠKOVÁ | vaskova@volny.cz

Nepřetržitý sled změn aneb Byl tam i Fantomas

2. část

Foto: archiv SVK v Hradci Králové

Druhá část rozhovoru s Evou Svobodovou (první část byla publikována v č. 12/2017, s. 431–433). Knihovna v Hradci Králové letos oslaví již 10 let od otevření nové budovy; v roce 2019 si připomene 70 let od svého založení.

- Bohužel, regionální bibliografie je již minulostí, soustavně se článkové bibliografii kromě nás věnuje pouze Knihovna města Hradce Králové. (...) Ačkoliv se bibliografická činnost přízní knihoven neteší, opak je pravdou u vydávání knih.
- Průzkum mezi knihovnami i znalost informačních potřeb našich čtenářů nás stále utvrzují, že souborná článková bibliografie ještě nepatří na smetiště knihovnických dějin.
- I když jsme především knihovna, řízením osudu provozujeme dvě galerie.

Vaše knihovna je poměrně mladá. Jste dlouholetými příjemci povinných výtisků. Svého času jste spravovali i rozsáhlé historické fondy, které se po roce 1990 vracely...

Naše knihovna vznikla v roce 1949 v době, kdy se i v jiných krajských městech zakládaly státní studijní knihovny, které měly podpořit studenty a učitele na vysokých školách v těchto městech. Knihovní fond vznikl postupně během její téměř 70leté existence zejména prostřednictvím nákupu dokumentů a povinného výtisku (celostátního či regionálního). Nyní čítá přes 1,3 milionů svazků a můžeme se pochlubit, že téměř vše, co leží v depozitářích na regálech – až na normy a patenty –, má svůj záznam v elektronickém katalogu. Je to výsledek usilovné práce našich knihovnic a knihovníků od roku 1994 do současnosti. Bohužel, o povinný výtisk knih jsme přišli v roce 1995, od té doby máme jen regionální povinný výtisk a pracujeme s tzv. nabídkovou po-

vinností nakladatelů. Povinný výtisk periodik nám zůstal a díky němu můžeme našim čtenářům ve studovně periodik nabízet přes 3000 titulů novin a časopisů, z toho cca 2500 titulů je ve volném výběru k okamžitému použití. Většinu monografií však musíme kupovat. Doplnění fondu, i když má svá pravidla daná akvizčním plánem, je závislé na tom, jak šetrný je náš zřizovatel a jak uspějeme v projektech.

A jiné zdroje doplňování vašeho fondu?

Součástí našeho fondu se staly četné knižní dary jednotlivců i institucí, knihovní fondy přebírané z nejrůznějších rušených knihoven (zejména podniků, škol a dalších institucí) i svozy dokumentů z územně příslušného regionu, organizované státem v různých historických obdobích. Takto získané dokumenty tvořily často velmi rozsáhlé celky, které nebylo možné z kapacitních důvodů ihned odborně zpracovat a začlenit je do

běžného knihovního fondu. V průběhu desítek let tak postupně vznikl tzv. rezervní fond, který obsahuje řadu cenných a zajímavých dokumentů. Od roku 2016, po vytvoření příslušné metodiky, jsme se zpracování tohoto fondu začali systematicky věnovat. Současně s projektem zpracování rezervního fondu jsme zahájili projekt popisu proveniencí, dedikací a exlibris v bibliografických záznamech dokumentů, který se týká všech publikací procházejících jmenným a věcným zpracováním. V další fázi projektu chceme přistoupit k aktivnímu a cílenému vyhledávání vlastnických proveniencí v dokumentech, které jsou již součástí fondu knihovny, ale v jejich elektronických záznamech tyto údaje chybějí. Před šesti lety se nám podařilo získat do knihovny rozsáhlý knihovní fond z pozůstalosti významného českého teatrologa, divadelního historika a pedagoga prof. Františka Černého, který se narodil v roce 1926 v Jaroměři. Jedná se o více než 4000 zajímavých a kvalitních publikací, zejména z oblasti teatrologické a regionální literatury. Fond jsme zpřístupnili veřejnosti v roce 2016 pod názvem *Odborná knihovna prof. F. Černého – divadlo a region* při příležitosti 90. výročí narození pana profesora.

A historické fondy?

Největším historickým celkem, který jsme měli ve správě, byla Klášterní knihovna v Broumově. Opatská knihovna byla v roce 1949 odvezena do Kladruhu u Stříbra a jako celek se nezachovala. Klášterní knihovna byla mezi dvaceti knihovnami v Čechách a na Moravě, o nichž vláda 19. 9. 1950 rozhodla, že zůstanou zachovány ve svých původních interiérech. Bohužel, v tomto období se z ní ztratily téměř všechny rukopisy a prvotisky. Ty, co zbyly, byly převezeny do Památníku národního písemnictví na Strahově. Pátrání kolegů po zmizelých svazcích bylo bezvýsledné. V září 1952 provedla naše knihovna revizi fondů a sepsala, co chybí. V červnu 1953 nám byla tato klášterní knihovna dána do správy. V roce 1958 jsme ji předali Krajskému vlastivědnému ústavu a už za dva roky po jeho zrušení se zase dostala zpátky k nám.¹ Ke komplexnímu odbornému zpracování broumovské knihovny se přistoupilo v letech

1972–1980. Z celkového fondu 16 000 publikací bylo zkatalogizováno celkem 4600 knih; byly vytvořeny záznamy pro místní a jmenný katalog SVK a broumovského muzea a také pro katalog proveniencí, rejstřík tiskařů a rejstřík rytců. V roce 1986 došlo k nové celkové revizi a do roku 1988 byl celý fond zapsán do přírůstkového seznamu. Knihy z klášterní knihovny se zpřístupňovaly přes náš listkový čtenářský katalog. V roce 1992 byla knihovna na základě vládního usnesení vrácena, a protože stále sídlila v klášteře, vrácení tehdy znamenalo zejména předání zpracovaných místních listkových katalogů, které jsme vytvářeli. Pro nás trochu smutná kapitola... Díky projektu *Brána moudrosti otevřená* se knihy katalogizují a jejich vybrané části se budou digitalizovat a poškozené výtisky restaurovat. Projekt z programu NAKI II, který by měl skončit v roce 2020, provádí Univerzita Hradec Králové ve spolupráci s MZK v Brně.² Jedná se o exemplářový popis s kompletní jmennou i věcnou katalogizací, včetně provenienčních i typologicko-typografických údajů. V našem současném historickém fondu máme cca 4000 knih. Většina z nich se k nám dostala ze svozů nebo darem, některé jsme nakoupili v antikvariátech a na aukcích. Po zpracování bude u vybraných titulů provedena digitalizace.

Vždy jste sázeli na rozsáhlou regionální spolupráci, i menší knihovny se zabývaly odbornou bibliografickou činností. Platí to stále?

Jsmo krajským metodickým centrem pro oblast knihovnictví. Naše oddělení služeb knihovnám má dnes tři pracovníce. Nevýkonáváme přímou metodickou činnost pro malé veřejné knihovny v obcích, tím pověřujeme šest městských knihoven. Pro odbornou pomoc knihovnám v kraji máme ustavený tým knihovníků-specialistů. Loni například učili knihovníky správně používat MVS, elektronické dodávání dokumentů nebo vyhledávat v našem katalogu a databázích. Zjistili jsme, že knihovníci v menších knihovnách databáze naší knihovny vůbec neznají a pak je samozřejmě nedokážou nabídnout svým uživatelům. Bohužel, regionální bibliografie je již minulostí. Soustavně se článkové bibliografii kromě nás

věnuje pouze Knihovna města Hradce Králové (KMHK). Naše regionální článková bibliografie je v elektronické bázi od roku 1993, ale už několik let provádíme retrokonverzi listkových záznamů článků z regionálních periodik z let 1964–1992. V té době byl ale náš kraj daleko větší. Při respektu k této historické skutečnosti se v databázi do roku 2001 najdou záznamy článků z celého dřívějšího východočeského kraje. Ačkoliv bibliografická činnost se přízni knihoven netěší, opak je pravdou u vydávání knih. Nejaktivnější je KMHK. Loni třeba vydala *Literárního průvodce Hradcem Králové*, jehož autorem je bývalý ředitel knihovny Jan Pěta. Knihy vydávají také knihovny v Jičíně, Červeném Kostelci, Jaroměři, v Novém Městě nad Metují, v Rychnově nad Kněžnou a ve Dvoře Králové nad Labem. Knihovna v Mokrém zase vydává obecní zpravodaj.

Jste také předsedkyní Sekce pro bibliografii Sdružení knihoven ČR. Spolu se slovenskými kolegy zajišťujete každoroční bibliografická kolokvia...

Česko-slovenská bibliografická kolokvia si vydobyla své místo v knihovnickém kalendáři. V roce 2017 proběhl již 20. ročník. Konají se každoročně téměř ve stejný čas, jen v jiném městě – střídavě na Slovensku a v České republice. Jsou komorní povahy, vždy mají kolem třiceti účastníků. Prezentují se na nich bibliografická, historická a literárněvědná témata, která mnohdy ještě nebyla publikována. Články až do roku 2015 byly publikovány tiskem jako součást ročenky SDRUK ČR. Přednášky z předložského kolokvia vydá naše knihovna jako e-knihu.

Zvedla jste také prapor za znovuobnovení chybějící souborné databáze článků v českých novinách, časopisech a sbornících (ANL). Věříte, že se tato činnost skutečně obnoví?

Průzkum mezi knihovnami i znalost informatických potřeb našich čtenářů nás stále utvrzují, že souborná článková bibliografie ještě nepatří na smetiště knihovnických dějin. Báze má více než 1,6 mil. záznamů článků, 390 000 záznamů odkazuje na plné texty, z toho 29 000 do Kramera. Jsem ráda, že krajské knihovny podpořily další

budování báze ANL, i když se NK tohoto úkolu v roce 2010 vzdala. Analytickou bibliografii se nám podařilo zakotvit v celostátní koncepci rozvoje knihoven a péči o ni pověřit právě NK, která realizuje projekt s názvem *Analytická bibliografie – koncepce národního systému a příprava vzniku odborného pracoviště v Národní knihovně České republiky*. Jeho cílem je vytvořit koncepci a funkční model nového národního systému analytické bibliografie, koncepci a funkční model vzniku odborného pracoviště v NK jako koordináčního centra národního systému analytické bibliografie, vyhodnotit a navrhnout inovovanou excerpční základnu a její institucionální pokrytí, navrhnout nákup licencí plnotextových českých zdrojů a vytvořit workflow naplňování báze ANL s napojením na existující plné texty.³ Doufám, že od roku 2018 převezme NK garanci za kooperativní projekty, které krajské knihovny realizují v rámci VISK 9/1, bude se zabývat metodikou a bude analytickou bibliografii systematicky rozvíjet s využitím nejmodernějších technologií včetně digitalizace.

Na co z činnosti své knihovny byste zvlášť ráda upozornila?

I když jsme především knihovna, řízením osudu provozujeme dvě galerie. Galerie U Přívozu byla v plánu již při stavbě budovy a je provozně na knihovně nezávislá. Galerie Automat vznikla z málo využívaného prostoru ve druhém patře, protože poptávka po výstavních prostorách přesáhla kapacitu Galerie U Přívozu. Nejprestižnější výstavou, jakou jsme kdy hostili, byla *The Best of Czech Press Photo*. Od 1. června do 31. července 2017 byly k vidění nejlepší fotografie za celou historii soutěže i soubory z let 2015 a 2016 včetně fotografií Michaela Hankeho, oceněného v nejprestižnější světové fotožurnalistické soutěži World Press Photo za rok 2017. S autorem samotným se návštěvníci setkali na jeho prezentaci v konferenčním sále. Jak jsem již zmiňovala, nemáme dětské oddělení, přesto se dětem hodně věnujeme. Několik let jsme pořádali letní příměstské tábory a loni jsme dětem nabídli *Hry a klamy liberecké iQLANDIE*. Hlučnou interaktivní výstavu jsme umístili u konferenčního sálu.

¹ VLČKOVÁ, Ludmila. *Benediktinská klášterní knihovna v Broumově*. Hradec Králové: Kruh, 1969. 86 s.

² OSTRADECKÁ, Kateřina. V broumovské klášterní knihovně vzniká nový katalog vzácného knižního fondu. *Broumovské noviny*. 2017, roč. 3, s. 16.

³ ŠTASTNÁ, Petra. *Koncepce národního systému analytické bibliografie a příprava vzniku odborného pracoviště v NK ČR* [prezentace]. Pardubice: 29. zasedání sekce SDRUK pro bibliografii, 25. 4. 2017.

Kombinovala v sobě hru, zábavu a poučení. Zahradila desítky exponátů, které byly přímo určené k vyzkoušení, vyřešení nebo soutěžení. Zájem byl obrovský a nejen děti byly spokojené. Během čtrnácti dnů výstavu navštívilo více než 2300 návštěvníků, děti se svými rodiči a prarodiči anebo celé třídy s učiteli.

Čím je ve srovnání s jinými kraji knihovnictví Královéhradeckého kraje specifické?

Jsmo kraj se spoustou malých veřejných knihoven, konkrétně jich funguje 314. Finanční podpora kraje ve formě dotací pověřeným knihovnám je velká, ale nepokryje všechno, co tyto knihovny potřebují. Myslím, že se nám, tedy především ředitelkám pověřených knihoven, povedla v roce 2013 neuvěřitelná věc. Přesvědčily jsme starosty, aby se obce ze svých rozpočtů podílely na financování systému regionálních funkcí. Obce v roce 2016 přispěly do systému celkovou částkou 1,427 mil. Kč, což je 19 % z celkových financí na regionální funkce. Domnívám se, že není mnoho krajů, kde by obce tak masivně systémem regionálních funkcí podporovaly. Máme kraje schválenou koncepci rozvoje knihoven do roku 2018. Jedním z úkolů je realizace ročních

tematických kampaní. Kampaně mají svá loga, která používají všechny knihovny, které se zúčastní. V roce 2016 jsme se zabývali vzděláváním pod heslem *Vzděláváme pro život*. Ioni byla hlavním tématem digitalizace. V naší krajské digitalizační jednotce pořádáme speciální prohlídky, kde si mohou jak knihovníci z regionu, tak i veřejnost zkusit digitalizovat knihu. Každý rok v listopadu pořádáme krajskou knihovnickou konferenci, kde kampaň vyhodnotíme a zároveň naplánujeme kampaň novou, včetně představení loga a mota na příští rok.

Co plánujete na nejbližší období?

V následujících dvou letech nás čekají dvě významná výročí. V roce 2018 si připomeneme deset let od otevření nové budovy a v roce 2019 sedmdesáté výročí vzniku naší knihovny. K velkému výročí plánujeme vydat publikaci, která se rodí velmi těžce. Ne že by nebylo o čem psát, ale nějak není čas. Každý rok v lednu si slibuji, že budu psát o prázdninách, ale posledních několik let mám pocit, jako by prázdniny ani neexistovaly.

Děkuji vám za rozhovor.

JIŘINA KÁDNEROVÁ | kadnerovaj@volny.cz

KNIHOVNICTVÍ V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

(údaje za rok 2016; zdroj: MV ČR + statistické výkazy KULT 12-01)

Počet obyvatel kraje: 512 088, z toho Hradec Králové 94 167

Počet knihoven v kraji

- veřejných knihoven: 1 krajská, 6 pověřených, 44 profesionálních, 314 neprofesionálních a 49 poboček
- 25 základních knihoven se specializovaným fondem (galerijní, muzejní, archivní, lékařské, univerzitní aj.; v evidenci MK ČR)

Pozn.: Knihovny se specializovaným fondem neodevzdávají roční statistické výkazy, takže bližší údaje o jejich činnosti nejsou známy a nejsou zahrnuty do následujícího výčtu.

Počet pracovníků veřejných knihoven: 340,9 (přepočtený stav úvazků)

Počet registrovaných čtenářů veřejných knihoven: 88 793

Počet fyzických návštěv: 1 415 145

Počet online návštěv: 1 219 291

Počet výpůjček: 3 757 927

Objem prostředků na nákup nové literatury v kraji

- 2016: 20 890 566 Kč, z toho 2 796 359 Kč na periodika
- 2015: 20 872 130 Kč, z toho 2 575 761 Kč na periodika
- 2014: 20 212 905 Kč, z toho 2 810 345 Kč na periodika

Pozn.: Navýšení výdajů mezi rokem 2014 a 2015 vykazaly zejména menší městské knihovny a také SVK v Hradci Králové.

Počet akcí pro veřejnost (včetně pro děti a mládež): celkem 7 799

kulturní: 5 358

vzdělávací: 2 441

Inspirace

Literární lavičky

Městský mobiliář v podobě venkovních knihovniček s knihovním fondem, který je nonstop a zdarma dostupný všem, nabídla veřejnosti Knihovna Jiřího Mahena v Brně (KJM) poprvé na podzim 2015. Během uplynulé téměř dvouleté doby jsme zaznamenali řadu zkušeností, událostí, názorů i zpětných vazeb, o které se chceme s vámi podělit.

→ Za velmi pozitivní považujeme moment, který se přihodil krátce po odstranění většiny z knihovniček z Jakubského náměstí. Takřka přes noc se na stejném místě objevil improvizovaný regál s knhami... považujeme to za jasný signál od veřejnosti: Knihovničky v centru města chceme!

Foto: archiv KJM v Brně

Doplňování knih do venkovních knihovniček

Byli jsme u nespočtu momentů, kdy se knihovničky staly centrem zábavy, řadu z nich jsme vyfotili a jsme jednoduše rádi, že si našly místo a uplatnění v samotném centru města Brna. Znamenali jsme samozřejmě i méně veselé momenty, kdy police knihoven zely prázdnotou. Na tuto skutečnost jsme se sice připravili, přesto nám takové zacházení vadí, a snažíme se tedy vymyslet nová řešení, jak službu vylepšit. Naději nám přitom dodává sama kmotra knihovniček, spisovatelka a kurátorka Kateřina Tučková. S pozitivním přístupem se přidávají rovněž řadoví občané, čtenáři i lidé, kteří knihovny využívají, poněvadž jsou pro ně v jejich tíživé situaci často jediným zdrojem čtení, odreagování od starostí a možnosti vzdělávat se.

Knihovnička ve veřejném prostoru

Na jaře roku 2017 jsme byli v souvislosti se stavebními úpravami Jakubského náměstí nuceni větší z obou knihovniček z prostranství na delší dobu odstranit. Vzali jsme to jako příležitost knihovničku zásadně zrenovovat a nabídnout poz-

ději veřejnosti v nové vizuální úpravě. Ve spolupráci s výtvarníky ze studia Malujeme jinak (www.malujemejinak.cz), kteří se specializují na tvorbu ve veřejném prostoru a mají klienty ze širokého spektra služeb, jsme vytvořili barevné knihovny, které zcela ojedinělým způsobem – alespoň, co se lokality centra města týká – připomínají odkaz zakladatele knihovny Jiřího Mahena. V návaznosti na estetiku komiksů a tvorbu tohoto stylu ze 60. let 20. století a s odkazem na pouliční umění graffiti i nefigurální malbu jsme připravili dvě umělecká díla, která jsme v novém kabátě dali k volnému užívání veřejnosti v polovině měsíce října. Do budoucna přitom počítáme s možnou úpravou maleb. Materiál i spolupráce s umělci nám k tomu dávají dobrou příležitost.

Výrazná vizuální úprava knihovniček jde ruku v ruce s celým experimentem, kterým knihovny ve veřejném prostoru jsou. Vnímáme, že se lidé k městskému mobiliáři obecně i k cizím věcem nechovají vždy s úctou. Od toho kroku si tak slibujeme, že k výtvarnému dílu se nyní budou chovat jinak. V přesvědčení nás utvrzují právě

Nová vizuální podoba venkovních knihovniček je dílem výtvarného studia Malujeme jinak

umělci ze studia Malujeme jinak, kteří tento trend v případě své tvorby zaznamenávají. Pokud se na veřejném místě objeví výtvarné dílo, lidé jej prostě neničí. Jinými slovy, my jsme tak vytvořili – jak pevně doufáme – ochranný plášť pro naše knihovny.

Jako je tomu v případě řady dalších podobných projektů ve veřejném prostoru, i my jsme byli v samém začátku odkázáni na souhlas několika institucí. Nejprve projekt musely posvětit Brněnské komunikace, následně také Městská část Brno-střed. Nebyla to ze začátku úplně jednoduchá cesta, nicméně uspěli jsme se žádostí a dostali jsme příležitost se předvést. Za uplynulé dva roky jsme tak získali cenné zkušenosti s realizací projektu ve veřejném prostoru, zažili mnoho hezkých chvil, stejně jako jsme byli nuceni posílit se v komunikaci s nestandardními uživateli. Pěvně věříme, že tyto investované síly budeme moci zúročit i v dalším období, že budeme moci ponechat obě knihovničky na stávajících adresách a zajistit tomuto projektu tolik potřebnou kontinuitu a lidem pravidelný přísun knih. Jsme přesvědčeni o smysluplnosti i potřebnosti projektu. Věříme, že bude pro občany města Brna přínosem i v dalším roce.

Za velmi pozitivní považujeme moment, který se přihodil krátce po odstranění větších z knihovniček z Jakubského náměstí. Takřka přes noc se na stejném místě objevil improvizovaný regál s knihami, který nesplňoval parametry a za pár týdnů nakonec z náměstí zmizel, nicméně fakt, že se na místě znovu objevil prostor pro čtení a sdílení, považujeme za jasný signál od veřejnosti: Knihovničky v centru města chceme!

V červnu se knihovnička Mahenka – vzhledem ke své nepřítomnosti na Jakubském náměstí (viz výše) – stala hlavním bodem stánku knihovny na pouličním festivalu *Ghettofest 2017*. Druhá knihovnička Jiřinka si pak zahrála v klipu KJM s názvem *Chvilí se zdržím* (<https://www.youtube.com/watch?v=7Sgiz4PPYg&list=FLsoQyZ-qByotkRcmdx37WJ7g&index=1>). Video vzniklo na podporu čtenářství a jeho cílem bylo ukázat, jak je čtení prostupující součástí nás všech a je možné jej provozovat opravdu všude. Následně bylo oceněno v mezinárodní soutěži krátkých filmů *A Corto di Libri* a na mezinárodním knižním veletrhu v Turíně v květnu 2017 získalo v celosvětové konkurenci první místo (pozn. red.: viz *Čtenář*, 2017, roč. 69, s. 328–330).

Základní informace

Prvotním impulsem byla touha vynést knihovnu ven, připravit si místo v centru města, kde se budou lidé rádi setkávat a trávit svůj volný čas, ale také participace na dění ve veřejném prostoru. Projekt zahrnuje dva moduly-knihovničky, které lze umístit na dvě různá místa, případně spojit v jeden objekt, přičemž přidanou hodnotou je možnost jejich propojení s městskými lavičkami. Odtud pak vzešel i název Literární lavičky, kdy jejich jména Jiřinka a Mahenka nesou odkaz zakladatele knihovny.

KJM knihovničky umístila do dvou lokalit v rámci městské části Brno-střed. Větší z nich byla jako solitér zapojena do náměstí za kostelem sv. Jakuba, které se v posledních letech pro množství restaurací a letních zahrádek stalo velmi živou lokalitou. Místem s poněkud intimnější atmosférou je prostranství před kinem Scala, kde je menší knihovnička součástí městské lavičky. Umístění knihovniček bylo pečlivě plánováno s ohledem na blízkost ústřední knihovny. Zejména Jakubské náměstí je prostorem, kde se setkávají lidé všech generací a kde rádi tráví

svojí volný čas. V průběhu roku 2017 byly instalovány další dvě knihovničky v městských částech Holásky a Lesná. Místní obyvatelé ve spojení s radnicemi, které projekt na svém území často iniciují, pak společně vymýšlejí nové názvy – aktuálně tedy třetí a čtvrtou literární lavičkou je Lesanka a Andersenova lavička. A další knihovničky se připravují.

Lidé tuto druhou šanci pro knihy velmi vítají, neboť by jinak knihy museli vyhodit, a jsou rádi, že mohou posloužit i dalším čtenářům. Cílovou skupinou pro knihovničky není pouze veřejnost, ale také všichni zaměstnanci knihovny. Jsou pro ně příležitostí k realizaci drobných akcí podle osobního vkusu. Různá oddělení v knihovně mají různé možnosti, jak podněcovat osobní rozvoj zaměstnanců a kreativitu každého z nich, a projekt literárních laviček tak dává každému z nich příležitost k seberealizaci.

V průběhu druhé poloviny roku 2016 jsme se stali významnými partnery projektu *Retro – use* realizovaného ve spolupráci s Magistrátem města Brna a společností Sako Brno. Dává druhou

šanci věcem vyrobeným před rokem 1989. Široká veřejnost má skrze něj příležitost věnovat či získat výrobky dnes již téměř historické hodnoty. Do projektu jsou zapojeny také brněnské paměťové instituce, které jimi doplňují své sbírky. Knihovna Jiřího Mahena je pak z logiky věci partnerem přes čtenářství a pomáhá věnované knihy dostat k dalším svým čtenářům. Děje se tak v největší míře právě pomocí venkovních knihovniček Jiřinky na Moravském náměstí a Mahenky na Jakubském náměstí. Tato spolupráce navíc velmi dobře napomáhá plynulosti doplňování knihovniček, kterou v předchozích měsících zajišťovali pracovníci knihovny. Sdílení knih veřejností samozřejmě pokračuje i nadále. V uplynulém roce jsme přítomni na jejich policích zaznamenali přítomnost i různých „nečtenářských artefaktů“, nicméně tento fakt vnímáme opět pozitivně a monitorujeme lidovou tvořivost. Blízkost knihovniček vzhledem k Ústřední knihovně na Koblížné ulici nám pak dává možnost operativně jednat a v případě nutnosti zasáhnout.

EVA VOJTÍŠKOVÁ | projekty@kjm.cz

Inspirace

Kurz sebeobraný pro ženy v knihovně

Městská knihovna Litvínov uspořádala ve spolupráci s městskou policií v listopadu 2017 kurz sebeobraný pro ženy. Chtěla pomoci ženám naučit se reagovat v nebezpečných situacích, do kterých by se mohly někdy dostat. Po domluvě s velitelem městských strážníků Zdeňkem Urbanem a lektorem Karlem Holderikem proběhl třídní kurz pro dvě skupiny zájemkyň. „Kurz se zúčastnila i některé knihovnice, protože i do knihovny občas přijdou agresivní návštěvníci,“ říká Michaela Hrabinská, vedoucí oddělení pro dospělé. Frekventantky kurzu sebeobraný byly středního

i seniorského věku a všechny si jeho vedení Karlem Holderikem velice chválily. Objasňoval jim různé situace, ve kterých by mohly být ohroženy, a učil je způsoby, jak násilníka pomocí různých technik úderů či kopů zneškodnit a ubránit se. Patří mu velká pochvala a poděkování. Bylo vidět, že je to zkušený praktik, který už různé situace zažil a dovede se při nich správně zachovávat. „Jsem ráda, že takového policistu v Litvínově máme,“ pochvalovala si jedna z účastnic.

Text a foto **MARCELA GÜTTNEROVÁ** | guttnerova@knihovna-litvinov.cz

Otevřený software mýtů zbavený

Díl třetí: **Náklady**

Závěrečná část seriálu se bude věnovat oblasti, která knihovny zajímá na prvním místě – vyčíslování nutných nákladů při zavádění a následném provozu knihovních systémů s otevřeným kódem. Zaměříme se zvláště na přímé náklady na rozjezd a zajištění bezproblémového provozu systému.

- Pokud se knihovna rozhodne pro vlastní správu, jsou náklady kryty mzdovými náklady pracovníka(ů), který se systému bude věnovat. Objem práce závisí především na velikosti knihovny a rozsahu služeb. Méně pak na počtu svazků či čtenářů.
- Rozjezd vlastními silami může být časově, a tedy i finančně náročnější v porovnání s nabídkami firem nabízejících komerční podporu otevřených systémů. To je dáno tím, že firmy mají množství zkušeností díky mnoha uskutečněným instalacím a mají k dispozici nástroje, které práci výrazně zrychlují a tím zlevňují.

Úvodem

V předchozích částech jsme probrali všechny oblasti, které jsou relevantní při uvažování o reálném nasazení otevřených řešení do praxe. Především tedy principy decentralizovaného vývoje, jeho financování, ale podrobně jsme se věnovali také procesu implementace. O nákladech jsme se sice již zmiňovali, ale spíše okrajově.

Pokud očekáváte, že se dozvíte konkrétní částky, musíme vás upozornit, že z mnoha důvodů je není možné uvést. Už jen proto, že existuje množství různých možností konfigurací systémů i variant typů správy. Dozvíte se, jaké náklady je nutné očekávat, a také, jak jejich výši může ovlivnit zvolený typ podpory.

Rozdíl je v licenci

Zásadní rozdíl oproti systémům s uzavřeným kódem spočívá v podmínkách a rozsahu licence. U systémů s otevřeným kódem je licence za

používání poskytována bezvýhradně bezplatně. Systém je v plném rozsahu jeho funkcionalit dostupný zdarma a bez zásadnějších omezení. Například se nebrání sdílení systému napříč různými subjekty. Tato volnost přímo vybízí k novým formám spolupráce a vede k úsporám skrze dělbu nákladů na provoz serveru a jeho správu. A to je jen jeden z mnoha možných scénářů.

Pod volnou licenci jsou také všechny komponenty systému, které jsou výsledkem práce jiných projektů, ale jsou do knihovního systému včleněny. Často obstarávají funkce typu Z39.50 server či klient. Tedy i na rozsah využitelných funkcí v systému mají volné licenční podmínky pozitivní vliv a minimalizují výši dalších investic. Například zprovoznění OAI provideru, který je podmínkou pro odesílání záznamů knihovny do Souborného katalogu nebo Centrálního portálu, je například u systému Koha záležitostí maximálně hodiny¹ práce. Náklady budou zlomkové

Foto: www.pixabay.com

Vlastní a sdílená správa

Pokud se knihovna rozhodne pro vlastní správu, jsou náklady kryty mzdovými náklady pracovníka(ů), který se systému bude věnovat. Objem práce závisí především na veli-

kosti knihovny a rozsahu služeb. Méně pak na počtu svazků či čtenářů. Logicky nejnáročnější je období zhruba prvních dvou měsíců (u městské knihovny), kdy příprava přechodu zabere větší část pracovní doby. Po tomto období většinou dochází ke skokovému poklesu časové náročnosti správy. Rozjezd vlastními silami může být časově, a tedy i finančně náročnější v porovnání s nabídkami firem nabízejících komerční podporu otevřených systémů. To je dáno tím, že firmy mají množství zkušeností díky mnoha uskutečněným instalacím a mají k dispozici nástroje, které práci výrazně zrychlují a tím zlevňují. Pokud se zaměstnanci knihovny učí za pochodu, nebudou pravděpodobně schopni zvládnout veškerou práci rychleji. Zásadní roli hrají jejich zkušenosti a znalosti.

Stojí za zvážení, zda není ekonomicky výhodnější nechat si například převod dat provést na klíč od externího subjektu a věnovat se naplno až následným činnostem. Takový postup může být výhodný v případě, že se neuvažuje o dalších vlastních instalacích a případný čas strávený získáváním vlastního know-how by se nezužitoval v následných nasazeních.

Nicméně již následující období objem práce spojený s údržbou skokově poklesne. Náklady se pak mohou snížit pod úroveň, kterou firmy účtují za měsíční správu otevřeného systému. Případně budou na srovnatelné úrovni. Zásadní rozdíl nastane v tom, kolik další práce v rámci úvazku daný pracovník bude schopen věnovat jiným činnostem. Ať to bude péče o metadata, vylepšování procesů v knihovně nebo úplně jiné

v porovnání s výší licenčních poplatků u proprietárního produktu. Nemluvě o tom, že i ten následně musí někdo nainstalovat a nastavit.

Volná licence přináší další podstatnou možnost volby. A to možnost zvolit si dodavatele podpory. V případě, že je na trhu více takových subjektů, může si knihovna vybrat takového, který splňuje nejlépe její finanční a odborné požadavky. V případě potřeby je možné dodavatele podpory změnit.

Platíte za odvedenou práci nebo čas

Jak již bylo řečeno, nikdo nemá oprávnění vybrat licenční ani jiné poplatky za užívání otevřeného softwaru. Náklady tedy generuje objem odvedené práce, případně služby spojené například s provozováním serverů či další služby. Ať práci odvede zaměstnanec knihovny nebo externista, tato práce vždy stojí určité finanční prostředky. Někdy čas zabere samotná instalace systému a jeho prvotní nastavení. Další čas si vyžádá přenesení dat a jejich kontrola. V následném běžném provozu objem práce potřebné k udržování systému skokově poklesne a změní se částečně i její povaha. Na úrovni serveru ji reprezentují především aktualizace operačního systému serveru a systému samotného a případně servisní zásahy. Ty jsou nutnou reakcí při řešení požadavků knihovníků na změny v nastavení nebo aktivace nových funkcí, případně odstraňování chybových a havarijních stavů systému.

¹ Nastavení OAI PMH provideru Koha pro Souborný katalog a Centrální portál knihoven. *GitHub* [online]. 2017 [cit. 2017-10-31]. Dostupné z: <http://bit.ly/koha-sk>

„E-deposit“: elektronické publikace v Národní knihovně ČR

Třetí a závěrečná část příspěvku se věnuje problematice akvizice a zpracování. Předchozí byly publikovány ve Čtenáři, 2017, roč. 69, č. 7/8, s. 263–264 (1. část), č. 10, s. 360–361 (2. část).

- Přesvědčit producenty dat k dobrovolnému dodání e-publikací na základě smlouvy se ovšem zatím spíše nedaří. Důvodem jsou obavy nakladatelů ze zveřejnění (či úniku v případě nedostatečného zabezpečení) jejich e-publikací.
- Bibliografické zpracování získaných elektronických publikací výrazně ovlivnil rok 2015, kdy se staly součástí katalogizační praxe v ČR na základě nových katalogizačních pravidel RDA.

Akvizice

Národní knihovna ČR (dále jen NK) se snaží pravidelně komunikovat s vydavateli neperiodických publikací a autory. Informuje je o současné situaci, neboť hlavně menší producenti nemají přehled o stavu legislativy a nevědí, co a kam (ne)musí odevzdávat. Pracovníci akvizice sledují a mapují trh e-knih a využívají veškeré dostupné informační zdroje. V rámci projektu NAKI (Program národní a kulturní identity) proběhla v minulosti odborná analýza trhu, jejíž součástí byl i dotazník pro nakladatele. Přesvědčit producenty dat k dobrovolnému dodání e-publikací na základě smlouvy se ovšem zatím spíše nedaří. Důvodem jsou obavy nakladatelů ze zveřejnění (či úniku v případě nedostatečného zabezpečení) jejich e-publikací. Někteří mají vlastní a „lepší“ úložiště, jiní byli nespokojeni se zněním smlouvy či pro ně nabídka NK není dostatečně výhodná. Převládá opatrnost a neochota nakladatelů a autorů, řada z nich čeká až na novou legislativu. NK jim může nabídnout technické zabezpečení, tedy uchování digitálního obsahu v digitálním repozitáři NK, snadnou dostupnost uložených dat a jejich použitelnost v budoucnu při změnách technologie. Začínající autory láká možnost zviditelnit se a berou to jako způsob propa-

gace, některým institucím jde o zachování národního kulturního dědictví.

Největší zájem o uložení e-publikací mají akademická nakladatelství, která potřebují zařadit své publikace do rejstříku informací o výsledcích výzkumu a vývoje (RIV), který slouží k hodnocení vědy a výzkumu. Obecně platí, že u elektronických publikací je jejich hodnocení podmíněno evidencí v mezinárodních knižních nebo digitálních registrech (např. ISBN, DOI), prokazatelným doložením existence (např. html odkaz) a zajištěním přístupu k elektronické knize nebo dodáním kopie na hmotném nosiči. Pokud má e-kniha ISBN, je třeba ji ohlásit přes ohlašovací formulář ISBN a odkaz na ni vložit do pole URL. NK doporučuje všechny údaje uvést v žádosti pro RIV. Pokud se hodnotitelům RIV zašle plnohodnotný odkaz na publikaci s URL na vlastním úložišti, mělo by to být přijato, protože zatím není legislativně dané, že e-knihy musejí být v NK. Univerzitní vydavatelství někdy řeší problémy s RIV vydáním stejného dokumentu jak on-line, tak na CD či v tištěné verzi. Dokumenty pak ale musí mít různá ISBN! Nelze použít jedno ISBN na různé typy dokumentů! Tyto kopie dokumentů nemůže NK přijmout a uložit.

úkony, vždy to bude více, než může poskytnout firma za odpovídající měsíční částku. Jinak řečeno: při vlastní správě po určitém překlenovacím období bude pracovník věnovat správě systému už jen část svého úvazku. Zbytek úvazku pak může využít při správě jiných systémů v knihovně a dalších činnostech. Jeho měsíční plat se tedy nerovná nákladům na správu systému. Správci v takových knihovnách často plní také úkoly související se správou IT techniky, webových stránek, příp. se věnují digitalizačním projektům nebo školením. Běžně také zabezpečují výpůjční služby, event. dohlížejí na kvalitu metadat. **Mzdové náklady při vlastní správě tedy rozhodně nelze považovat za skryté náklady. Naopak, jdou velmi přesně vyčíslit.** Odborné znalosti získané při správě systému zůstávají v organizaci. Nespornou výhodou je také fyzická přítomnost pracovníka v knihovně. Ta výrazným způsobem zkracuje dobu nutnou k vyřešení požadavků či nedostatků.

V případě, že knihovna provozuje systém, který dále využívají další knihovny, jsou náklady na provoz takové sdílené instalace ve své podstatě fixní bez ohledu na počet knihoven, kterým se systém poskytuje. Čas na aktualizace a údržbu systému je stejný, ať jej využívá jedna nebo dvacet knihoven. Jednorázovou porci práce navíc pak přináší jen každá nová zapojená knihovna. Náklady na plat pracovníka se tedy dělí mezi všechny zapojené subjekty. Tím jejich výše klesá na zlomkové hodnoty. Podobné je to i s náklady na provoz hardwaru.

Firmy: jeden systém, různé tržní ceny = výhoda pro knihovnu

Někteří knihovníci se podivují tomu, že ceny správy se liší podle poskytovatele podpory. Jak jsme si řekli dříve, za systémy s otevřeným kódem se neplatí licenční poplatky, ale cena za skutečně odvedenou práci. Záleží tedy na obchodní filozofii jednotlivých firem, ale také na míře zkušeností jejich pracovníků. Do nákladů se promítá množství položek, výsledné ceny se tedy skutečně mohou lišit. Z tržního pohledu je to však spíše pozitivní stav. Funguje konkurence, firmy soutěží v rozsahu a kvalitě služeb. Knihov-

ny si tedy mohou porovnat jednotlivé nabídky a rozhodnout se podle toho, která jim nejvíce vyhovuje. Nejde jen o cenu, ale také o to, jaké jsou smluvní garance (např. subjekt definuje lhůty pro řešení havarijních stavů a případné sankce za jejich nedodržení). Ty jsou součástí tzv. servisních smlouvy stejně jako u proprietárních systémů.

Firmy také často nabízejí různé balíčky či paušál, ve kterých je zahrnutý smluvně ukotvený rozsah prací za určitý měsíční poplatek. Většina servisních zásahů je pak kryta právě tímto poplatkem. Každopádně tento způsob je vždy nejpohodlnější, protože vše knihovna dostane „na klíč“ v předem domluveném rozsahu prací a podle harmonogramu.

Závěrem

Jelikož tento text není komerčním příspěvkem, nebudu v něm uvádět kontakty na firmy, které správu nabízejí. Předpokládám, že knihovníci jsou jako odborníci na vyhledávání schopni najít jejich webové stránky na internetu během několika sekund. Stejně tak vím, že si při výběru nového knihovního systému nebo katalogu porovnávají jednotlivé produkty na trhu. A také jako dobří správci veřejných financí buď soutěží nebo alespoň porovnávají cenové nabídky jednotlivých dodavatelů. V oblasti reálných cen za jednotlivé systémy může být schopným pomocníkem *Hlídač smluv*², který umí velmi jednoduše prohledávat registr smluv. Každý si může vytvořit ucelený a nikým neovlivněný názor. Doporučuji také oslovit knihovny, které mají zkušenosti s konkrétními systémy, a požádat je o reference či předvedení. Jako kolegové z oboru poskytnou jistě rádi velmi cennou a objektivní zpětnou vazbu.

Pokud tento miniseriál přispěl k objasnění alespoň některých nejasností či mýtů, které často slychávám, splnil svůj účel. Jestliže plánujete nebo se již připravujete na změnu knihovního systému libovolného jména, přeji vám, aby dopadla dobře a splnila očekávání vaše i uživatelů knihovny.

MICHAL DENÁŘ

| michal.denar@ceska-trebova.cz

² *Hlídač smluv: hlídáme je, protože si to zaslouží!* [online]. 2017 [cit. 2017-10-31]. Dostupné z: <https://www.hlidacsmluv.cz/>

Samotný příjem e-publikací musí být technologicky zabezpečen a měl by být pro producenty dat i pracovníky NK co nejjednodušší. Proto NK již delší dobu pracuje na systému e-Deposit pro příjem elektronických publikací (PEP) a zpracování elektronických publikací (ZEP). Nejde jen o vytvoření samotné aplikace, ale systém je nutné také propojit s dalšími zdroji, konkrétně s knihovním systémem Aleph, systémem Kramerius a bezpečným dlouhodobým LTP úložištěm, do něhož se soubor na závěr zpracování přesune. Toto propojení umožní přijímání, zpracování, sdílení a další zpřístupňování e-publikací v knihovní síti ČR.

V rámci Národní digitální knihovny (NDK) je poté nutné zajištění archivace a dlouhodobé ochrany dokumentů (LTP), což je možná nejtěžší úkol. Probíhá na principu metodiky OAIS – ISO 14721:2012, což je referenční model pro archivaci a organizaci digitálních dokumentů.¹ Cílem je uchování dodaných dat v digitální podobě v čitelné a srozumitelné formě i pro uživatele v budoucnosti, což obnáší i automatické konverze v případě ukončení používání některého z formátů. Vzhledem ke komplikovanosti problematiky se NK dohodla na realizaci systému s firmou AiP Safe.

Zpracování

Bibliografické zpracování získaných elektronických publikací výrazně ovlivnil rok 2015, kdy se staly součástí katalogizační praxe v ČR na základě nových katalogizačních pravidel RDA. To přineslo určité změny v katalogizační politice a nutnost vytvořit metodiku katalogizace podle RDA s důrazem na elektronické publikace.

Tým expertů NK v čele s Editou Lichtenbergovou v uplynulých letech stanovil standardy pro katalogizační politiku (nejen) v oblasti monografických elektronických publikací, ale provedl i popis a analýzu standardů a jejich porovnání se stávající katalogizační praxí a *Funkčními požadavky na bibliografické záznamy* (FRBR). Dále

připravil podmínky pro vzájemné sdílení známů těchto publikací knihovnami v síti českých knihoven a celkově vyřešil problematiku katalogizace elektronických publikací.² Výsledkem bylo vytvoření metodiky pro bibliografický popis elektronických publikací v kontextu nových popisných standardů RDA a FRBR. Tato metodika, *Katalogizace elektronických publikací – neperiodických monografií podle RDA ve formátu MARC 21*, byla následně Ministerstvem kultury certifikována a vydána.

Závěr

Odhadovat budoucí vývoj v oblasti elektronického publikování je obtížné. Počáteční dynamický nástup e-knih se pozvolna stabilizoval a nyní se dokonce objevují informace o klesajícím podílu e-knih na trhu. Jisté je, že stejně jako řada dalších médií ani e-knihy nedokázaly ohrozit dominantní postavení klasických tištěných knih. Statistiky ukazují, že počet tištěných publikací i elektronických dokumentů na pevném nosiči je relativně stabilní. E-knihy vycházejí paralelně s tištěnými, nenahrazují je, ale stávají se jejich doplňkem a zajímavou alternativou.

Nárůst e-knih ve spojení se stabilitou tištěných knih může v budoucnu přinést výrazné zvýšení celkového počtu dokumentů. A ty musí být uchovány pro budoucí generace, což je hlavní úkol NK. Klíčovou roli v tom hraje uzákonění povinného výtisku elektronických publikací. Ale i po schválení příslušné legislativy čeká NK velké množství práce. K zajištění plynulého sběru, zpracování, archivace a dlouhodobé ochrany (nejen) e-dokumentů je třeba výrazné technologické vylepšení a hlavně personální posílení, k čemuž je nutná finanční podpora Ministerstva kultury. V rámci příprav již NK vyčíslila příslušné náklady a zaslala požadavky na jejich zajištění, aby byla připravena zavedení povinného výtisku elektronických publikací zvládnout.

MARTIN ŽÍŽALA | Martin.Zizala@nkp.cz

¹ KVAŠOVÁ, Zuzana a Tomáš SVOBODA. Dlouhodobá ochrana elektronických publikací. *ProInflow* [online]. 2013, vol. 5, no. 2 [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/proinflow/article/view/775>. ISSN 1804-2406.

² LICHTENBERGOVÁ, Edita et al. Optimalizace standardů pro jmenné bibliografické zpracování monografických elektronických publikací v síti knihoven ČR. *Knihovna* [online]. 2014, roč. 25, č. 2, s. 59–75 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/nkkr/knihovna142/142081.htm>. ISSN 1801-3252.

Události

Periodika v minulosti a současnosti

Ve dnech 12.–13. 9. 2017 se konala v Univerzitní knihovně v Bratislavě vědecká konference *Periodika v minulosti a současnosti*. Konferenci zahájila Silvie Stasselová, generální ředitelka hostitelské knihovny.

Konference byla rozdělena do několika bloků: Periodika v historickém průřezu, Periodika ve výchovném a vzdělávacím procesu, Periodika 1. a 2. světové války a v meziválečném období, Periodika v období totality a exilová periodika, Krajská periodika (dva bloky).

Periodika v historickém průřezu – tento blok se zabýval například nepravými periodiky (schematismy, nařízeními aj.) přinášejícími velkou informační hodnotu v oblasti kulturních dějin, v kulturně-historickém výzkumu aj. Věnoval se i významným německým přírodovědeckým časopisům z první poloviny 18. století. K jiným zajímavým tématům patřila například „nerealizovaná periodika“ (o nich bychom, troufám si říci, bez této konference pravděpodobně neměli vůbec povědomí) či specifická situace v minulosti v časopisech *Hlas* a *Národní noviny*.

Periodika ve výchovném a vzdělávacím procesu – autoři příspěvků dokládali na několika příkladech praktickou roli časopisů/periodik ve vzdělávání a výchově vůbec, a to nejen v historii, ale i v současnosti. Zaznělo zde téma o slovenských pedagogických časopisech z období první poloviny 20. století, poté téma literárních časopisů, lidovýchovných časopisů a osvětových časopisů ze stejného období.

Dana Hučková, ředitelka Ústavu slovenské literatury Slovenské akademie věd, přednesla velmi zajímavou přednášku na téma literatury prezentované v lidovýchovných časopisech na počátku 20. století a doplnila ji úryvky z dobového textu. Prezentovala vlastně spojení literárního a knihovnického tématu, neboť se zabírala

Z vystoupení R. Salátové na konferenci

mj. také návštěvami tehdejších knihoven. Další přednášky informovaly o periodikách o filmovém umění tehdejší doby, jeden příspěvek byl věnován postavení oborových knihovnických časopisů. Dále Jana Šubová ze společnosti Kosmotron Slovakia, s. r. o., přednesla netradiční přednášku o zpřístupnění periodik bez ohledu na jejich formu.

Třetí blok byl zaměřen na **Periodika 1. a 2. světové války a meziválečného období** a jejich úlohu v tomto složitém období. Je velmi zajímavé sledovat činnost a vliv těchto časopisů – na jednu stranu byly poplatné době, ale na straně druhé podněcovaly k protifašistickému odboji.

V části věnované **Periodikům v období totality a exilovým periodikům** byly představeny například tituly *Hlasy z Říma* nebo *Náboženstvo a súčasnosť*. Zazněly zde rovněž příspěvky, které

se věnovaly právním aspektům vydávání tehdejších periodik včetně státního monopolu na vydávání periodik v komunistickém Československu. Na závěr tohoto bloku vystoupil Tomáš Fiala, vedoucí odboru digitalizace Univerzitní knihovny v Bratislavě, aby nás seznámil s digitalizovanými periodiky ve fondu této knihovny. Jeho příspěvek vzbudil živou diskusi zejména na téma zpřístupnění (či spíše zneprístupnění) digitalizovaných periodik na Slovensku či autorského práva.

Druhý den konference byl věnován **Krajským periodikům**. Jako doprovodná akce konference byla připravena výstava s tematikou 150

rokov slovenských novin a časopisov vo Vojvodine 1864–2014. Na večerním rautu bylo možné u dobrého vína i pití dořešit témata, která na konferenci zazněla. Sborník z konference by měl vyjít v první polovině roku 2018.

Organizátoři uvažovali o uspořádání dalšího ročníku výhledově za dva roky. Určitě je to správná myšlenka. Podle mého názoru by bylo dobré a přínosné věnovat jednu sekci například čistě a pouze redakční práci, zpřístupňování časopisů, jejich tematickému profilování, práci s autory, databázemi, recenznímu řízení apod.

RENÁTA SALÁTOVÁ | Renata.Salatova@nkp.cz

Události

Dvacáté setkání českých a slovenských bibliografů

Výroční, 20. kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografů, se uskutečnilo v pondělním odpoledni 9. a úterním dopoledni 10. října v prostorách Moravské zemské knihovny v Brně (MZK).

Předvečerní program a zahájení

K tradičním jistotám akce, pořádané společně Sekcí pro bibliografii Sdružení knihoven ČR a Slovenskou asociací knihoven vždy v říjnu – Měsíci české a slovenské kulturní vzájemnosti –, patří nedělní kulturně odborný program připravený hostitelskou knihovnou. Tentokrát se role organizátorek ujaly Martina Smolová a Jindra Pavlová z MZK. Zahrnoval návštěvu Památníku Mohyla míru připomínajícího bitvu u Slavkova v roce 1805, prohlídku benediktinské klášterní knihovny v Rajhradě a pokračoval ještě v pondělí dopoledne exkurzí do vily Tugendhat a procházkou historickým centrem Brna za doprovodu architekta Jana Sapáka.

Zahájení mělo slavnostní ráz. Účastníky přivítali ředitel MZK Tomáš Kubiček a jeho zástupkyně Jindra Pavlová, předsedkyně sekce SDRUK ČR pro bibliografii Eva Svobodová a tajemnice

Správní rady Slovenské asociace knihoven Blanka Snopková. Historii vzniku a předchozí ročníky kolokvia připomněla bývalá předsedkyně sekce Jiřina Kádnerová. Osobní vzpomínku připojil také někdejší ředitel Národního bibliografického ústavu Slovenské národní knihovny Miloš Kovačka, který byl u zrodu těchto kolokvií společně s tehdejší předsedou SDRUK ČR Jaromírem Kubičkem. Slavnostní část završil pozdrav náměstkyně ministra kultury Kateřiny Kalistové a ocenění Miloše Kovačky a Jaromíra Kubička za jejich přínos k rozvoji česko-slovenských vztahů v oblasti knihovnictví a bibliografie.

Okupace 1968 a temné téma zločinu

V tematickém bloku zaměřeném na ohlasy srpna 1968 v českém, moravském a slovenském tisku vystoupili nejprve s přehledovými příspěvky B. Snopková a J. Kubiček. První se týkal článků

Vlevo: Monografie, která vyšla u příležitosti výročního 20. bibliografického kolokvia

E. Svobodová, předsedkyně Sekce SDRUK ČR pro bibliografii (vpředu), a M. Smolová z MZK, jedna z organizátorek programu

ve slovenském tisku a bibliografického zachycení činnosti některých osobností spojených s pražským jarem a srpnovými událostmi, především osobnosti Alexandra Dubčeka, druhý zvláštních vydání novin a časopisů, které reflektovaly dění bezprostředně po obsazení Československa armádami pěti států Varšavské smlouvy 21. srpna 1968. Další tři příspěvky byly zaměřeny na konkrétní regiony a opět vycházely především z analýzy dobového tisku. Eva Filipková z Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně pohovořila o tehdejší gottwaldovském rozhlasovém studiu, jemuž se díky vysílači Topolná dařilo informovat o srpnových událostech i v době, kdy ostatní stanice byly umlčeny. Tamará Pršíňová z Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích připomněla nakladatelství Růže, z něhož se po srpnových událostech stalo „hnízdem kontrarevoluce v jižních Čechách“, Václav Kříček z Krajské vědecké knihovny v Liberci zmínil oběti sovětské okupace v libereckých ulicích.

Blok *Hříšní lidé měst českých, moravských a slovenských* zahájila Anna Vitásková příběhem proslulého zločince a vraha Martina Leciána, popraveného roku 1927 v Olomouci. O tom, jak se vypořádávali se zločinem a zločinci v raně novověkém Pezinku, jsme se dozvěděli z příspěvku ředitelky Malokarpatské knihovny Daniely Tóthové, nazvaného *Odseknutí ruku a potom stať*. Za kriminálními delikty páchanými v karlovarském regionu jsme se vydali s Gerdou Lorencovou a vykonávání městského soudního práva v Ban-

ské Bystrici přiblížila Mária Bôbová. Ohlazení převážně do vzdálenější minulosti bylo dokladem, že i takto zvolené téma lze zpracovat s využitím bibliografických zdrojů a fondu té či oné knihovny. Závěrečná, poněkud odlehčující prezentace Martiny Smolové vycházela z literárního a publicistického díla a personální bibliografie „sedmihláře“ Zdeňky Jirotky.

Temné téma zločinu bylo rozloženo do dvou přednáškových dnů a během pondělního večera zbyl ještě čas na prohlídku MZK a exkurzi jejího digitalizačního pracoviště. K osvěžení myslí účastníků kolokvia přispěl rovněž večerní koncert romantických písní Gustava Mahlera a Otto Zweiga v podání pěvkyně Kateřiny Alexandry Šťastné a klavíristky Eleny Knápkové.

Morava, vexilologie a další

Další přednáškové bloky byly věnovány Moravě z pohledu historie a vlastivědy, vexilologii a bibliografii zaměřené na literaturu a literární exil. V tom prvním prezentovaly Lucia Němcová moravika z historického fondu Státní vědecké knihovny v Prešově, Jiřina Kádnerová podobnosti a odlišnosti v pojetí edice *Československé vlastivědy* a *Vlastivědy moravské*, Ivana Poláková slovenskou keramičku moravského původu Jitku Petrikovičovou, Václava Horčáková práce českých historiků k dějinám Moravy vydané od 17. století až po současnost a Martina Zlatohlávková básníka Jana Skácela a další významné rodáky ze slováckého městečka Vnorovy. Téma heraldiky a vexilologie bylo zastoupeno

přednáškou Aleše Brožky o několika osobnostech, které měly vliv na podobu československé vlajky. Posluchači měli možnost se seznámit s dosud málo známými skutečnostmi, které byly odhaleny teprve v nedávné době díky jeho badatelskému úsilí.

Anna Kucianová zahájila závěrečný blok portrétem významného představitele slovenského poválečného exilu, spisovatele Jana Okála. Na ni navázala Elena Matisková a přiblížila osudy jiného slovenského spisovatele Jozefa Cigera Hronského, přinuceného v roce 1945 k odchodu do zahraničí. Literární historik Michal Přibáň poskytl přehled dosavadních bibliografických prací zabývajících se literárním exilem; zhodnotil jejich význam a načrtl možnosti dalšího doplňování. Vyhlídl k diskusi nad tím, jak technické prostředky usnadňují integraci různých bibliografických celků do souborných databází, nebo naopak rešeršní a badatelskou práci komplikují. Na jeho vystoupení bezprostředně navázala prezentace jeho kolegy z Ústavu pro českou literaturu Vojtěcha Malínka o projektu *České literární bibliografie*. Byla zároveň tečkou za celým kolokviem, ovšem k diskusi na navozené téma zbyl už prostor pouze v kuloárech nebo zůstal spíše za domácí úkol zúčastněných bibliografů.

Monografie k výročí kolokvií

V programu setkání zůstala možná poněkud opomenutá kolektivní monografie, vydaná právě u příležitosti 20. výročí těchto kolokvií. Publikaci *Mezníky bibliografie* našli sice účastníci v doprovodných materiálech, k jejímu představení

však v průběhu kolokvia nedošlo. Pokusím se o to ve stručnosti alespoň já.

Editorů patnácti příspěvků jsou Tomáš Kubíček a Eva Svobodová, úvodní text *Bibliografie jako civilizační poslání* napsal historik prof. Jaroslav Pánek. V první části publikace nalezneme ohlédnutí za předchozími devatenácti ročníky, pořádanými na různých místech Čech, Moravy a Slovenska. Uvědomíme si, že setkávání bibliografů jsou nejen příležitostí ke sdílení poznatků a výsledků jejich práce, ale také putováním po oněch místech, poznáváním jejich prostředí, místní kultury a historie, v neposlední řadě také pohledem na proměny a rozvoj hostitelské knihovny. Druhá, obsáhlejší část knihy, dostala název *Mezníky české a slovenské bibliografie*. Přináší stati o odborných aspektech a stavu současné oborové, regionální i všeobecné bibliografie a jejich různých odnožích či výstupů, jako jsou bibliografie tematické a personální. Nechybí ani zamýšlení o přesahu bibliografie směrem k faktografickým informačním zdrojům nebo úvaha nad smyslem bibliografické práce v digitální a síťové éře. V monografii najdeme také některé příspěvky přednesené na výročním kolokviu; všechny by se pak měly objevit v elektronickém sborníku, který bude (podobně jako ten z kolokvia 2016) zpřístupněn na webu Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové (<http://www.svkhk.cz/Proverejnost/E-knihy-vydane-SVK-HK.aspx>) nebo na stránkách Sdružení knihoven ČR (<http://sdruk.mlp.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-bibliografii/clanek/sekce-pro-bibliografii/>).

Text a foto **JIRÍ MIKA** | mika@svkkl.cz

Co pro vás připravujeme...

- **Akademické knihovny**
 - citace, citování, plagiátorství – architektura knihoven
 - studijní program ÚISK – Dětská univerzita FF UK
 - informační vzdělávání ve vysokoškolských knihovnách
- **Jak studenti rozhodli o osudu Knihovny Na Křižovatce**
- **Projekt Bookstart**
- **Čtenářské mapy v ulicích Brna**
- **Rozhovor s Grzegorzem Niercem o polském knižním trhu a antikvariátech** a další materiály.

Zavazuje nás
a vážíme si toho,
že jste našimi
čtenáři
a že jimi budete
i v roce 2018!

Dětské čtenářství

Nejmenší vybírali Krále pohádek

Městská knihovna v Českém Těšíně již druhým rokem organizuje půlroční program pro děti mateřských škol. Od října do března putovali každý týden knihovníci s pohádkou do školky. A to ne ledajakou! S pohádkou, která pohládila, pobavila, případně poskytla poučení.

Děti mohly příběh nejen prožívat ve svých myslích, ale také s ním spolu s knihovnicí či paní učitelkou pracovat, povídat si o něm, předvídat a zažít si jej i prostřednictvím pohybových aktivit. Létalo se v oblacích, hrabaly se jámy, přemýšlelo se o pomoci druhým, jak si získat kamarády. Prožitek v dětech umocnil také papírový maskot, který byl součástí každé připravené pohádky.

Jak na Krále pohádek

Král pohádek – program, jehož se zúčastnily jednotlivé třídy přihlášených školek, měl u dětí a také pedagogů velký úspěch. Nezůstalo proto jen u pilotního ročníku, ale v březnu 2017 byl ukončen již jeho druhý ročník. Nejmenší děti měly možnost vybrat si svého krále každý měsíc pomocí papírových korunek. Ty udělovaly podle toho, jak se jim pohádka líbila, jak se u ní vyřádily nebo jak blízké jim bylo či nebylo dané téma. Pohádka s největším počtem korunek se stala „králem měsíce“. Na konci projektu, v březnu, pak ze šesti králů měsíce vybraly krále nejvyššího.

Celkem bylo dětem představeno přes dvacet pohádek a příběhů. Akce se zúčastnilo v každém roce deset oddělení mateřských škol. Práce to byla pro knihovníky náročná, ale zato velmi zajímavá a přínosná. Dozvěděli jsme se, že koupit nejdou například sny, srdce ani hlavy. A výjimečnou vlastností člověka je to, že se někdo směje. Perličkou také je, že v roce 2016 vyhrála ve čtyřech odděleních jedna a tatáž pohádka, a to *Kouzelná baterka* od Olgy Černé; o rok později sklídila velký ohlas pohádka Cynthie Rider *Tajemství pouště* – opět hned ve čtyřech odděleních. Odměnou po náročném rozhodování byly dětem

nové knihy, aby se jim po čtení a pohádkách a snad i knihovnických nestýskalo.

Cíl: samostatné kritické myšlení i vyjadřování

Nejmenší si také vyrobili svého 3D maskota vítězné pohádky, a to z recyklovaných materiálů. A tak zdobí mateřské školy například velká baterka, která dětem rozsvěcuje nové pohádky, nebo obří vajíčko, ze kterého se klubou pro děti pohádky před spaním. Knihovníci dětem při závěrečném programu představili také pohádky formou scénického čtení. Hrály se například *Prapohádky*, *Kouzelná baterka* a *Gruffalo*. Celý program byl připraven metodami didaktického programu RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking), jehož cílem je učit kritickému myšlení. A nutno říci, že se děti při dlouhodobé práci naučily nejen samostatně odpovídat na otevřené otázky, vžít se do pocitů jiných a zamýšlet se nad daným tématem, ale také se radovat z vlastní práce a z toho, že každý nápad se počítá a je prima si o tom povídat u knížek.

Na závěr ukázka zpětné vazby paní učitelky, která se *Krále pohádek* se svou třídou zúčastnila: „*Je nesmírně milé a záslužné, že nezapomínáte na školkové děti, protože je potřeba je vést ke knihám už od útlého věku, a vychovávat tak novou čtenářskou generaci.*“

KATEŘINA ŠILDROVÁ

| sildrova@knihovnatesin.cz

K. Šildrová (* 1979) pracuje od roku 2000 v Městské knihovně v Českém Těšíně v oddělení pro děti a mládež. Přípravuje programy, pořady a akce pro děti – od mateřských škol až po školy střední.

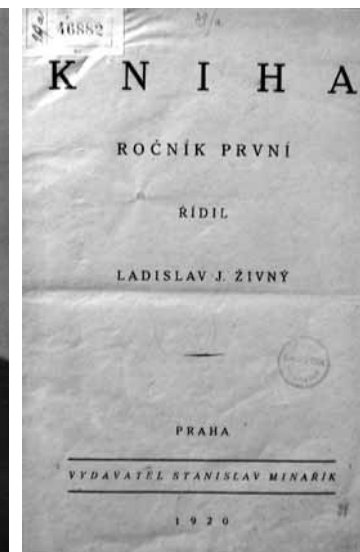
Vznik ČSR a tvůrci koncepce veřejného knihovnictví

Kdybychom neznali rozvoj knihovnictví v českých zemích za Rakouska, mohli bychom se podívat, že tak brzy po vzniku Republiky československé přijalo Národní shromáždění zákon o veřejných knihovnách obecních (v červenci 1919). *Osvětou k svobodě* bylo heslo národního obrození, v jeho duchu ovšem organizovaně pokračovaly snahy o zřizování knihoven v národních jednotách a organizacích Sokola, zvláště v poslední třetině 19. století. Sokol a národní jednoty vytvářely spolupracující sítě spolkových knihoven, přičemž snahou Sokola bylo spojoval spolkové knihovny v obci a prosazovat zřizování knihoven pod správou obecního zastupitelstva – to bylo ve většině větších měst počátkem 20. století již skutečností. Když se v roce 1919 formuloval knihovnický zákon, šlo o to, zda se má týkat všech typů knihoven, nebo jen knihoven obecních.

Tradiční i nově zřizované vědecké a odborné knihovny sloužily konkrétním potřebám vědeckých pracovníků a studentů, lidové knihovny měly jiné poslání. Rozdílnost mezi lidovými a vědeckými knihovnami se udržovala také dvěma odděleními (pro vědecké a lidové knihovny) na Ministerstvu školství a národní osvěty, prohloubilo ji rovněž knihovnické vzdělávání. Nejen že knihovnický zákon ukládal profesionálním knihovníkům velkých obecních knihoven absolvovat Státní knihovnickou školu, zatímco na knihovníky vědeckých knihoven se taková povinnost nevztahovala, ale pro vědecké knihovny byly zřízeny čtyřsemestrové kurzy na Filozofické fakultě UK. Vzdělávání knihovníků pro oba typy knihoven bylo diferencované. Tato situace se promítla do činnosti knihoven a byla příčinou hluboké propasti mezi knihovnami lidovými a knihovnami vědeckými, která trvala po celé meziválečné období.

V roce 1920 fungovalo v českých zemích 3343 veřejných knihoven obecních českých a německých s 1 644 558 svazky a 310 880 čtenářů. Po deseti letech účinnosti knihovnického zákona zachytilo statistické zjištění za rok 1929 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 8966 českých, 3266 německých a 74 polských veřejných obecních knihoven, ve kterých bylo na šest miliónů knih a přes 700 tisíc čtenářů uskutečnilo téměř 15 miliónů výpůjček. Města i venkovské obce dosahovaly sedmiprocentního podílu čtenářů (jeden čtenář ovšem zastupoval celou rodinu!) z celkového počtu obyvatel. O dobré výsledky se starali knihovníci, kterými byli v českých knihovnách ze dvou pětín učitelé, stejný počet byl rolníků a dělníků. Průzkumy také potvrdily, že veřejných knihoven používaly velkou většinou nemajetné vrstvy obyvatelstva, téměř polovina byla z řad učňů a dělníků. Veřejné knihovny se staly nejlepším propagátorem knihy. Nejenže každoročně zaručovaly knižnímu trhu pevný odběr v ceně více než 10 miliónů korun, ale inspirovaly své čtenáře také k soukromému nákupu knih.

Jak se vyvíjela osvěta svobodného českého národa po vzniku nového státu? Zatímco za Rakouska zaujímal u Čechů kulturní politika první místo, po válce nabyly většího významu potřeby hospodářské, politické a sociální. To proto, že válka rozvrátila hospodářství i dosavadní společenský pořádek Evropy. Materialismus, tedy způsob života založený na obraně jedněch proti kořistnictví druhých, se v českém prostředí po válce příliš neprosazoval. Uplatňovala se ovšem jeho jemnější forma – pozitivismus. Převládající duch pozitivismu odvedl českou inteligenci od kulturní politiky. Politické osobnosti se raději uplatňovaly mimo oblast duchovní kultury. V pozici ministra školství a ná-

Vlevo:
Ladislav Jan Živný
(1872–1949)

Časopis *Kniha*
(1919–1920)
vycházel za redakce
L. J. Živného

rodní osvěty se za první republiky vystřídal čtrnáct osob. Těm nelze upřít jejich smysl pro hmotné podmínky duchovní kultury. Staraly se o to, aby školy byly všude tam, kde by měly být, pečovaly o to, aby všude byla kulturní zařízení, jaká tam být měla, a aby na ně byly prostředky. Při takové kulturní politice bylo po převratu zřízeno na území celého státu úžasné množství škol všeho druhu, kulturních ústavů a knihovna byla ze zákona v každé obci. Již za první republiky se Československo stalo nejbohatším státem počtem škol, kulturních institucí, vydávaných knih a časopisů v poměru k počtu obyvatel. Knihovníci veřejných knihoven si dali do programu, aby se knihovny staly podobně jako školy národními institucemi ve státě. Zájem o knihu a knihovny se podařilo prosadit. O to se zasloužili především osobnosti knihovnictví, jejichž významné reprezentanty časopis *Čtenář* v letošním ročníku v každém čísle připomene.

LADISLAV JAN ŽIVNÝ

spoluautor zákona o veřejných knihovnách obecních • autor příruček pro veřejné knihovny
• redaktor knihovnických časopisů • pedagog
Státní knihovnické školy • bibliograf

Ladislav Jan Živný (3. 1. 1872 Újezd u Nového Bydžova – 17. 3. 1949 Praha), učitel v Novém Bydžově a zakladatel české souběžné bibliografie, byl vy-

davatelem a redaktorem „listu věnovanému zájmům veřejného knihovnictví a organizaci lidového vzdělání“. S tímto podnázvem začal vycházet v Praze od října 1904 čtvrtletník *Česká osvěta*. Šlo o jediný odborný ilustrovaný list ve slovenských zemích, který se věnoval drobné osvětové práci a zájmům veřejného knihovnictví. Pro L. J. Živného bylo inspirací britské knihovnictví, se kterým se osobně seznámil při návštěvě svých příbuzných v Liverpoolu v roce 1902 a později i v dalších anglických městech. Živný psal v *České osvětě* a také v pedagogických časopisech o svých zkušenostech z cest po zahraničních knihovnách, o klasifikaci literatury, desetinném třídění, v roce 1916 o potřebě zřídit Český ústav bibliografický. Živný řídil *Českou osvětu* po tři ročníky, po převzetí časopisu nově ustaveným Svazem osvětovým v něm ovšem i nadále publikoval a podílel se na organizaci českého knihovnictví.

L. J. Živný se soustavně zabýval otázkou přijetí knihovního zákona. Poprvé to bylo v roce 1904 v časopisu *Česká škola*, když oponoval návrhu spisovatele Václava Štecha a prosazoval místo pevného příspěvku od obce na činnost knihovny zavedení zvláštní daně; dále požadoval zřizování čítáren a ustavení knihovní komise. Konkrétní představy pak formuloval do vlastního návrhu zákona na zřizování a udržování knihoven v obcích Království českého (*Česká osvěta*, 1907), v němž vycházel z formulace anglického

Příručka L. J. Živného *Nové poslání knihoven a ústavy informační*

zákona. Obce rozdělil podle velikosti do tří skupin v souvislosti s výší příspěvku, při obci požadoval zřízení knihovního úřadu, který by schvaloval výběr knih a vydával knihovní řád, pamatoval také na zřízení knihovny pro jazykové menšiny. Živného návrh se stal podkladem k jednání zemského sněmu, který však pro obstrukce ze strany německých poslanců nebyl projednán. Zákonné iniciativy se chopil Jan Auerhan, autor statistického šetření v českých knihovnách z let 1905 a 1910. Řešení viděl v ustavení zemského knihovního úřadu, jenž by inicioval zřizování knihoven a plnil v návrhu zákona uvedené centrální úlohy, tedy podobně jako ve školství by mohly vznikat obecní knihovny pochopením jejich významu pro vzdělání lidu. Ustavení zemského knihovního úřadu považoval za snazší než projednání knihovního zákona v zemském sněmu, které se nedařilo prosadit.

L. J. Živný takový způsob také pokládal za oprávněný již proto, že žádný z tehdejších anglo-amerických knihovních zákonů nebyl nařizovací normou. Zapochyboval však, že by kulturní poměry v Čechách byly na takové úrovni, aby zřízení ústředního knihovního úřadu vyřešilo potřebu rozvoje českého knihovnictví. Své představy o podobě knihovního zákona zformuloval v roce 1912 do programu Masarykovy České strany pokrokové, která je prosazovala. Zamýšlel se nad složením zemského knihovního úřadu, požadav-

ky na jeho profesionalizaci, finančním zabezpečením včetně subvence knihovnám i nutností zřízení české zemské knihovny, neboť Veřejná a univerzitní knihovna v Praze i Knihovna Zemského musea v Praze byly jako vědecké pro venkov prakticky nedostupné. Knihovnické ústředí by mělo podle něj vydávat vzorové seznamy knih, zpracovávat příručky pro správu knihoven, získávat celou knižní a časopiseckou produkci z českých zemí a usilovat o zavedení jednotné klasifikace a katalogizace knihovních fondů. Takto si L. J. Živný připravoval podklady pro zřízení bibliografického ústavu, který ve válečných letech prosadil.

Za války nastala celková stagnace v činnosti knihoven a v mnoha případech i úpadek. Některé knihy byly ztraceny či zničeny a nebylo je možné nahradit jak pro nedostatek prostředků, tak pro nedostatek knih vůbec. Knihovní odbor Svazu osvětového byl ovšem aktivní i ve válečných letech. Na jeho jednáních v roce 1918 stanovil Živný zásady pro zpracování knihovního zákona. Ten se měl podle něj vztahovat jen na veřejné obecní knihovny a zajistit jim – jako všeobecně přístupným vzdělávacím institucím – povinnost financování z veřejných rozpočtů. Nad knihovnami měl působit dohlízející (dohlédací) úřad a poprvé byl také vysloven požadavek na vzdělání profesionálních knihovníků absolvováním knihovnické školy nebo kurzu. Knihovny se měly zřizovat fakultativně, tedy jen v těch obcích, ve kterých by o tom rozhodla nadpoloviční většina občanů.

Návrh knihovního zákona připravili L. J. Živný a Jan Auerhan. Projednával se v listopadu 1918 na schůzi knihovního odboru Svazu osvětového. Po ustavení Ministerstva školství a národní osvěty byl při něm pro knihovny zřízen poradní sbor, ve kterém se diskutovalo zejména o vztahu lidových knihoven k vědeckým. Živný dokazoval, že není mezi nimi velkého rozdílu, a měly by tedy být všechny zapojeny do jednotného systému. Naproti tomu Zdeněk Václav Tobolka, historik, politik a ředitel knihovny Národního shromáždění, zastával opačný názor. Odmítal jednotný systém pro celé knihovnictví a stanovisko vědeckých knihoven zvítězilo. Soustavná snaha L. J. Živného o přijetí knihovního zákona nakonec vedla k úspěchu a umožnila, že parlament v novém státě návrh projednal jen s podstatnou

změnou, totiž že schválená podoba zákona o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července 1919 nařídila zřizovat knihovnu v každé obci.

Na vydání knihovního zákona o veřejných knihovnách obecních reagovaly nejen osvětové časopisy, ale představitelé knihovnictví založili v Praze samostatné knihovnické časopisy. Prvním z nich byla „revue pro knihovnictví a bibliografii“, což byl podnázev časopisu *Kniha*. Redaktorem byl L. J. Živný a časopis vycházel měsíčně od října 1919 v nakladatelství Stanislava Minaříka v Praze. V revui Živný komentoval nový český knihovnický zákon a porovnával jej se starším anglickým. Seznamoval také s mezinárodním desetinným tříděním a prezentoval je na praktické ukázce třídění záznamů o událostech světové války. Rozsáhlejší studií o veřejných půjčovnách knih v Čechách do roku 1848 přispěl do každého čísla Josef Volf, o knihovně českých spisů pro mládež psal Václav František Suk, první statistiku lidových knihoven na Moravě a ve Slezsku zde publikoval Robert Balaš. Obsah časopisu dále vyplňovaly zprávy o veřejných knihovnách nebo o ustavení a činnosti Spolku československých knihovníků a jejich přátel. Součástí každého čísla byla bibliografická hlídka s výběrem nových knih vhodných pro veřejné knihovny. Časopis *Kniha* však zanikl již v prvním ročníku a to dvojčíslem 9/10 ze dne 20. září 1920, když nezískal dostatečný obdyt.

Vedle vzdělávací funkce knihoven viděl Živný také jejich informační význam. Již v roce 1915 připravil metodickou příručku *Rady a pokyny pro knihovny a čítárny*, v níž požadoval sjednocení knihovnické správy a užívání desetinného Deweyho třídění při stavění knih a při budování věcných katalogů. Poprvé se tak do lidových knihoven prosazovala jednotná katalogizační pravidla. Živný byl přesvědčen, že jednotná klasifikace věd, užívaná již v zahraničí, usnadní práci knihoven i knihkupců a není bez významu ani pro čtenáře.

Svaz osvětový svolal na 6. ledna 1917 hojně vědeckými pracovišti zastoupenou poradu do Staroměstské radnice v Praze, na které L. J. Živný poukázal na význam moderní bibliografie pro vědeckou práci a uvedl, jak jednotlivé státy zpracovávají národní bibliografii, zatímco v Čechách byla tato činnost dosud nesoustavná. V roce 1910 se Živný účastnil mezinárodního sjezdu

knihovníků v Bruselu. Tam se seznámil s Mezinárodním bibliografickým ústavem a usiloval o zřízení podobné instituce i pro české země. V době válečné byl jeho podnět k ustavení národního bibliografického ústavu přijímán s obavou, přesto se zdařil. Měl totiž značný ohlas u odborné veřejnosti, a protože ani Veřejná a univerzitní knihovna nebo Zemské muzeum neměly na takovou práci kapacity, zřídil Svaz osvětový nově knihopisný odbor, Živného uvolnil z učitelské služby v Novém Bydžově a jmenoval ho tajemníkem bibliografické kanceláře v Praze. Ta našla velmi skrovné umístění ve Veřejné obecní knihovně pražské a ujala se přípravných prací k sestavování české registrující bibliografie. V září 1919 byl bibliografický ústav zestátněn a stal se součástí Veřejné a univerzitní knihovny v Praze, která měla právo na povinný výtisk z Čech.

Od ledna 1918 začal L. J. Živný vydávat *Český katalog bibliografický* (nejprve v lístkové, od roku 1922 v týdenní sešitové podobě, od roku 1929 formou ročenky), a stal se tak zakladatelem souběžné registrující bibliografie české knižní produkce. Od roku 1928 publikoval každoročně v *Časopise českých knihovníků* svou *Bibliografii československé knihovnědy*.

L. J. Živný patří svou organizační prací mezi nejvýznamnější představitele českého knihovnictví a bibliografie první poloviny 20. století. Při svém působení v menším východočeském městě si uvědomoval obtížný přístup odborníka k informačním zdrojům, který mohly vyřešit dobře vedené a organizované veřejné knihovny. Příkladem byly pro něj veřejné knihovny v anglosaských zemích, kde se staly prostředkem k ozdravení rozvrácených hospodářských a politických poměrů způsobených světovou válkou. Když se podařilo prosadit v roce 1919 zákon o veřejných knihovnách obecních, přenesl své pracovní úsilí na pole bibliografie a stál u zrodu české souběžné národní i oborové bibliografie. Své poznatky formuloval v knize *Nové poslání knihoven a ústavy informační* (Praha, 1923), která byla podle Jiřího Mahena z jeho prací pro veřejné knihovníky nejdůležitější.

JAROMÍR KUBÍČEK

| kubicek.jaromir@gmail.com

Obr.: archiv autora

Příště: **Zdeněk Václav Tobolka**

Argumenty pro investice do knihovny

Vysokoškolský učitel ekonomie a dva ředitelé knihoven se sešli u rozhovoru nad tzv. knihovnickou ROIkou. Pomáhá výpočet ROI neboli Return on Investment s nalezením „hodnoty knihovny“? Na otázky Čtenáře odpovídají Eva Měřinská z Městské knihovny Tábor, Jan Stejskal z Univerzity Pardubice a Tomáš Řehák z Městské knihovny v Praze.

→ **ROI je klasický a stále používaný ukazatel návratnosti investic. V případě knihovny je to poměr toho, co získá veřejnost ve vztahu k vynaloženým prostředkům.**

Pánové jsou spoluautory metodiky výpočtu ROI pro knihovny. Metodika vznikala tři roky za spolupráce Městské knihovny v Praze, Ekonomicko-správní fakulty Univerzity Pardubice a Ekonomické fakulty Univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici.

Tématem našeho seriálu je hodnota knihovny, tedy jakou hodnotu v dnešní době knihovna opravdu má – a jak ji vysvětlovat ostatním. Vy se tématem zabýváte a hodnotu knihovny umíte spočítat. Jak na to jít?

Jan Stejskal: Umíme pro knihovnu spočítat ROI neboli Return on Investment. ROI je klasický a stále používaný ukazatel návratnosti investic. V případě knihovny je to poměr toho, co získá veřejnost ve vztahu k vynaloženým prostředkům. Každá knihovna ví, kolik do ní přišlo návštěvníků a kolik se vypůjčilo knih. To se musí nějakým způsobem ocenit, vyjádřit v penězích. A proti tomu stojí náklady, mzdy, energie, nájem. Když porovnáme náklady a výkony knihovny, spočítáme výslednou efektivitu.

Evo, vaše knihovna si ukazatel ROI spočítala. Jak jste to dělali?

Eva Měřinská: Samotný výpočet není nijak komplikovaný. Na webu www.hodnotaknihovny.cz najdete kompletní metodiku. V ní je popsáno, co mám kde hledat a jakým způsobem s tím zacházet. Co zabere trochu času, je nashromáždit potřebné informace. Je třeba, aby si na to knihovna udělala čas, někdo zodpovědně sesbíral všechna potřebná čísla a ta potom zadal do tabulky.

Co se tedy z výpočtu ROI dozvíme?

Tomáš Řehák: Třeba v našem případě ROI vychází zhruba 1:5, tj. za každou korunu, kterou daňový poplatník vložil do naší knihovny, my jsme odvedli službu v hodnotě pěti korun.

Jak takové číslo, poměr 1:5, můžeme použít?

Tomáš Řehák: Rozhodně je to zajímavé číslo pro zastupitele města. To, jak zastupitelé o penězích rozhodují, se hodně odvíjí od toho, jak si myslí, že se s nimi hospodárně zachází. Takže pro mě je ROI jedno ze základních sdělení, které politikům říkám. A vím, že jsou knihovny, které díky tomu, že si spočítaly ROIku, dostaly víc peněz, protože dokázaly přesvědčit zastupitele, že má smysl investovat do knihovny.

Vám se to také povedlo?

Tomáš Řehák: Dám úplně konkrétní příklad. My jsme kdysi zavedli službu, která se jmenuje všu-

Foto: Lenka Vocilková

Eva Měřinská

Foto: Kamila Berndorffová

Tomáš Řehák

Foto: archiv Univerzity Pardubice

Jan Stejskal

devracení. Naše knihovna je velká, máme 40 poboček. A vy si můžete půjčit, cokoli kde chcete, a vrátit to někde jinde, kde se vám to hodí. Když jsme to chtěli rozjet, tak jsme věděli, že to bude stát peníze navíc. Spočítali jsme, že to může stát zhruba jeden a půl milionu. Tak jsme se ptali: a kolik to vlastně přinese? Co to dá? Spočetli jsme, kolik těch knížek se asi vrátí jinde. A spočítali jsme, že lidé ušetří vrácením každé knížky 10 nebo 15 minut času. To se už dá přepočítat na peníze. Zjistili jsme, že takhle ušetříme lidem přes 11 milionů. Za 1,5 milionu. Tak jsme napsali projekt na jednu stránku a odnesli jsme ho na magistrát. Ještě nikdy jsme nedostali na nic tak rychle peníze. Protože tohle je pro politika jasné a srozumitelné. Investujete někam 1,5 milionu korun a přinesete voličům službu za 11 milionů.

Co v Táboře, také jste číslo vzali na jednání s městem?

Eva Měřinská: My jsme výsledné číslo použili při diskusi s naším zřizovatelem, když nám hrozilo snižování rozpočtu. Pro pány a paní radní je zají-

mavé hledět na jasná, exaktní čísla. Je pro ně překvapivé, že peníze, které investují do knihovny, mohou ušetřit peníze uživatelům. A že je to pro občany benefit s velkým významem. Takže nakonec se neškrtalo.

Naznačte nám, jak je možné, že dovedete vyčíslit „benefit“ v penězích. U firem, jejichž cílem je zisk, je to jasné. Ale u knihovny?

Jan Stejskal: Výkony veřejného sektoru se kvantifikují obtížně. Základem je ocenit jednotlivé výkony, tedy to, že někdo přijde do knihovny a půjčí si nějakou knihu nebo se zúčastní programu. My se uživatelů kvalifikovaně ptáme, jakou hodnotu přisuzují jedné návštěvě, jedné výpůjčce nebo jiné službě. A nebo, pokud by z dotazu nevzešla důvěryhodná odpověď, hledáme na trhu substitut – zjišťujeme, kolik by stálo pořídit si knihu nebo zážitek jiným způsobem. Zjištěné hodnoty pak násobíme počtem návštěv nebo výpůjček, a tím spočítáme peněžní hodnotu veřejného benefitu.

VĚRA ONDŘICHOVÁ

| vera.ondrichova@gmail.com

Do čísla přispěli

PhDr. Jaroslav Císař – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Michal Denár** – Městská knihovna Česká Třebová ■ **Mgr. Marcela Güttnerová** – Městská knihovna Litvínov ■ **Hana Jirkalová** – publicistka, emeritní šéfredaktorka časopisu Čtenář ■ **PhDr. Jiřina Kádnerová** – emeritní ředitelka Středočeské vědecké knihovny v Kladně ■ **Doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc.** – emeritní ředitel Moravské zemské knihovny ■ **Ing. Jiří Mika** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Věra Ondřichová** – PR specialista a lektorka komunikace ■ **Jiří Walker Procházka** – spisovatel, scenárista ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ **PhDr. Josef Straka** – Městská knihovna v Praze ■ **Kateřina Šildrová** – Městská knihovna Český Těšín ■ **Olga Vašková** – emeritní redaktorka časopisu Čtenář ■ **Mgr. Eva Vojtišková** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. Martin Žizala** – Národní knihovna ČR

Komiks vstupuje do knihoven

Foto: Ladislav Svatoš

Komiks si hledá cestu do knihoven a využije každé skuliny. Někdy jsou to sami knihovníci, kdo se na komiksové knihy a sešity zaměří, jindy vyjde iniciativa od čtenářů. Zájem o komiksy podporuje také tematické zaměření celostátních knihovnických akcí. Komiks dal jen v roce 2017 tvář *Noci s Andersenem*, *Dni pro dětskou knihu*, a dokonce i *Týden knihoven* představil vizuální styl plakátů inspirovaný komiksem.

- **Jednadvacáté století je provázáno s vizuální kulturou, zároveň však klade vysoké nároky na schopnost porozumět textu. Učitelé, rodiče a knihovníci musí vyvinout enormní úsilí, aby další generaci přivedli ke čtení.**
- **Pokud chceme čtenáře seznámit s komiksem, měli bychom jim v první řadě v knihovně nabídnout komiksy v dostatečně pestrém výběru.**

Znamená to, že se komiks konečně dočkal rehabilitace? Nebo je tato otevřenost jen zoufalým voláním o pomoc, že jen komiks zachrání budoucí generaci čtenářů před pádem do hlubin negramotnosti?

Vizuální gramotnost

Jednadvacáté století je provázáno s vizuální kulturou, zároveň však klade vysoké nároky na schopnost porozumět textu. Učitelé, rodiče a knihovníci musí vyvinout enormní úsilí, aby další generaci přivedli ke čtení. Nelze si nevšimnout, že internetové děti preferují vizuální komunikaci. Konec konců prostřednictvím obrazů je možné předávat informace rychle, koncentrovaně a efektivně. Dokonce i ve spojení s textem, jak to dělá třeba komiksový strip, je primárním kódem jazyk obrazů.

Přesto je vizuální gramotnost, tedy schopnost porozumět významu obrazového sdělení, úzce provázána se čtenářskou gramotností. U současných dětí zahrnuje nejen chápání ilustrací, ale též piktogramů a symbolů či rozklíčování obrazové reklamy. Ve školním vzdělávání by tedy

její rozvoj měl zahrnovat též interpretaci „celé strany“, porozumění obrazové složce v různých typech textů a vytváření vlastních vizuálních sdělení.

Komiksová gramotnost

Čtenáři komiksů nepřicházejí k této dovednosti jen tak mimochodem. I oni se musí učit, jak komiksu rozumět a jak ho kriticky nahlížet. Kromě základních čtenářských kompetencí si osvojují schopnost porozumět posloupnosti událostí, interpretovat neverbální vyjadřování, rozpoznat zápletku. V paletě vyjadřovacích prvků mají v komiksu nezastupitelné místo nejen slova, ale i obrázky a piktogramy. Čtenáři se učí rozumět jejich vzájemným vztahům, což se neobejde bez aktivního přístupu.

S trochou nadsázky můžeme říci, že číst komiksy je náročnější než číst knížky. Čtenář je nucen si domýšlet, co se odehrává mezi jednotlivými komiksovými rámečky, a tedy zapojit představivost. Zároveň potřebuje spojit do jediného neoddělitelného zážitku obrázky i doprovodný text. A toto úsilí se mu nejen vyplatí, ale i v dobrém vrátí. Například ve Velké Británii už tři roky úspěšně působí organizace, která si vytkla za cíl prohlubování čtenářských dovedností skrze komiksy.

Žánry komiksu

Přestože akční komiksy se superhrdinskou tematikou jsou téměř synonymem komiksu, žánrová pestrost komiksů se tím zdaleka nevyčerpává. Dokonce se zdá, že komiks je v tomto ohledu nejproduktivnějším médiem.

- Původně dobrodružné sci-fi příběhy, ve kterých se vše točí kolem samozvaného strážce zákona obdařeného superschopnostmi a skrývajících svou identitu, se pozorovatelům zvenčí jeví jako prvoplánové. Jejich záběr je však široký. Dokážou si ze sebe dělat legraci i převrátit zápletku do mnohem temnějších odstínů, jak ukazuje třeba *Hellboy*, *Strážci* či *Sin City*.

- Tradičně nejakceptovanější jsou komiksy pro děti, často s postavami antropomorfních zvířat. Mickey Mouse či Kačer Donald má v českém prostředí obdobu ve Čtyřlístku či Kocouru Vavřincovi. Tvorba pro děti je však daleko rozmanitější, jak ukazuje například komiksová revue *Bublík*, *Hilda*, *Záleska* či *Koralína*.

- V poslední době se k nám v překladech dostávají komiksy reflektující trable dospívání, výrazně cílené na dívčí publikum. Aktivní je na tomto poli zejména nakladatelství Paseka. Nemusí jít vždy o první trable s láskou, rovnátky či sourozenci, ale i vážné problémy zneužívání dětí, což je téma komiksu *Pohádka o zlobivé kryse*.

- Dlouhé historii a velké oblibě se těší dobrodružné komiksy často se odehrávající v exotickém prostředí. Příkladem za všechny může být třeba *Tarzan*.

- Komiksy se mohou odehrát ve sportovním prostředí. Příkladem z české komiksové produkce je zpracování života Emila Zátopky.

- Ani válečná tematika se komiksům nevyhýbá. Vizuální složka umožňuje jiný, detailnější pohled například na život českého letce Františka Fajtla. Reportážní charakter má třeba komiks *Bezpečná zóna Goražde*.

- Těžká témata vyvažují humoristické komiksy. Pozoruhodné trvání má mimo jiné komiks *Zelený Raul* vycházející v časopise Reflex.

- Neustále se vracejí komiksy westernové a detektivní. Oblíbené jsou i horory, například *Vrána* či *Zámek a klíč*, které zároveň řadíme do žánru fantasy.

- Pro publikum s komiksem neobeznámené bývají akceptovatelnější ty, které zpracovávají historická témata. Pozoruhodným projektem jsou například komiksy „Češi“ Pavla Kosatíka, mapující události 20. století, kterých se zhostila celá plejáda předních českých kreslířů.

- Komiks je vhodným médiem pro témata autobiografická, často reflektující dramata osobního života či autentický prožitek velkých dějin. Do této skupiny můžeme zařadit slavný komiks *Maus*, *Persepolis* či *Padoucníci*.

- Poněkud medvědí službu může komiksu dělat oblíbené zpracování slavných literárních děl do komiksové podoby.

- Nakladatelství Portál vydalo celou řadu vzdělávacích komiksů popularizujících jednotlivé společenské vědy a jejich představitele.

Komiksové workshopy

Pokud chceme čtenáře seznámit s komiksem, měli bychom jim v první řadě v knihovně nabídnout komiksy v dostatečně pestrém výběru. Pro školy, ale i veřejnost můžeme organizovat lekce či přednášky, ve kterých budeme představovat

Z komiksové dílny, která se konala ve čtenářském klubu na ZŠ Engel v Brně

nejen soudobou produkci, ale též historii komiksu a osvětlovat strukturu a jednotlivé prvky komiksového vyprávění.

Třetí cestou je podporovat čtenáře ve vlastní tvorbě. Ostatně komiksových soutěží na nejrůznější téma se každý rok vyhlašuje nespočet.

Přípravou pro vlastní tvorbu mohou být jednoduché aktivity:

- Komiksové divadlo – účastníci si vyrobí z papíru velké bubliny, které pak použijí v živém komiksovém výjevu.

- Popletený komiks – okopírujeme komiks a po panelech jej rozstříháme. Úkolem je dohledat původní pořadí, ale též tvořivě přemýšlet nad jinou posloupností polí.

- Komiks bez textu – vybraný strip či stránku zkopírujeme a vymažeme původní text v bublinách, aby byl prostor pro zápis vlastních textů.

- Fotokomiks – účastníci nafotí vlastní výjevy a v počítači z fotek sesadí komiksové stripy či stránky, které doplní textovým doprovodem.

Komiksové tvoření

Pokud se v knihovně pustíme do tvorby komiksů, můžeme se inspirovat prací jeho profesionálních tvůrců. Osvědčuje se práce v týmu.

- Námet komiksu představte ostatním a podle připomínek upravte.

- Námet rozepište do příběhu. Nemusí být dlouhý, ale měl by mít pointu, gradovat, vyústit v překvapivý závěr.

- Příběh rozepište do scénáře, který rozvrhnete do jednotlivých polí. Promluvy, případně texty vypravěče by měly být stručné a doplněné citoslovci a piktogramy.

- Načrtněte storyboard, ve kterém budou panely rozvržené na stránce. A v panelech bude naznačeno umístění bublin, postav, případně záběhů.

- Předkreslete tužkou rámečky a bubliny, teprve potom do jednotlivých polí nakreslete výjevy. Když jste s rozvržením spokojeni, obtáhněte rámečky a linie černou fixou.

- Kresbu naskenujte nebo okopírujte. Můžete udělat i více kopií pro případ, že nebudete spokojeni či se dopustíte chyby.

Spoluautor článku s králem českého komiksu Kájou Saudkem (2005)

- Komiks vybarvěte ručně nebo v grafickém programu na počítači. Barevnost nemusí být realistická, může se měnit a měla by dotvářet atmosféru či výraz.

- Dopíšte písmo. Volte raději velká písmena a kurzivu. Pokud možno, vyhněte se patkovým písmům. Písmena nesmí zasahovat do linky, která bublinu ohraničuje.

JIRÍ W. PROCHÁZKA

jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

klara.smolikova@tiscali.cz

Osobnosti knižní kultury

Jubilant doc. Jaromír Kubíček

Foto: archiv autorů

Jaromíra Kubíčka znají nejen všichni bibliografové, ale také všichni knihovníci a historici a mnozí studenti oboru knihovnictví. Mnoho desetiletí byla (a je) spojena s jeho jménem Moravská zemská knihovna v Brně. Nastoupil sem v 60. letech a od roku 1972 stál v jejím čele až do roku 2010. Knihovna za jeho vedení několikrát změnila název – z bývalé Univerzitní knihovny po sloučení s dalšími odbornými knihovnami (pedagogickou a technickou) se stala Státní vědeckou a následně knihovnou Moravskou zemskou (MZK), jak se na hlavní knihovnu Země moravskoslezské sluší.

Jaromír Kubíček měl na změně tohoto názvu podíl, ovšem naprosto zásadní podíl měl na tom, že se knihovna v roce 2001 přestěhovala z centra do nově postavené vlastní budovy. Budova MZK byla vyhlášena Stavbou roku 2001.

Byl vůdčí osobností nejen knihovny, která patří zákonitě mezi největší a nejdůležitější v republice. Stal se také v roce 2002 zakladatelem a prvním dlouholetým předsedou přední profesní organizace Sdružení knihoven ČR. V průběhu let své existence ustavila řadu odborných sekcí, které byly a jsou předními hybateli svého oboru, ale především založila tradici nejvýznamnějších odborných konferencí *Knihovny současnosti*, na nichž se od roku 1995 schází každoročně téměř 300 předních odborníků všech typů knihoven. Na jejich pořádání měl Jaromír zásadní podíl. Společně s Nadací knihoven (mnoho let sídlila v Brně) uděluje Sdružení knihoven ČR od roku 2000 prestižní Medaile Zdeňka Václava Tobolky předním odborníkům nebo institucím za přínos českému knihovnictví. Jubilant také inicioval vznik databáze *Slovník českých knihovníků*. Dnes je jednou z databází na webu Národní knihovny.

Je mnoho let – to jeho kolegové nejen nevědí, ale mnozí ani netuší – ne matričním, ale činoro-

dým a výkonným členem Moravské vlastivědné společnosti, v jejímž *Vlastivědném sborníku moravském* publikuje nejen odborné stati a recenze knih o dějinách Moravy nebo osobnostech kultury, ale zpracovává také každoročně bibliografii *Moravika – vlastivědná literatura za rok...* Obdobná bibliografie v Čechách nevychází. Od roku 2006 byl také předsedou této významné organizace. Svoje znalosti předává mladší generaci; mnoho let přednáší na Slezské univerzitě v Opavě a byl (a je) vedoucím řady diplomových prací.

Jaromír Kubíček je však především bibliograf. Jeho celoživotním zájmem je retrospektivní bibliografie se specializací na bibliografii novin a časopisů, a to vydávaných na Moravě a ve Slezsku, a jeho vrcholným dílem soupis *Česká retrospektivní bibliografie novin a časopisů od doby nejstarší do roku 1945*. Obsahuje vedle bibliografického záznamu i sigly knihoven a institucí, v nichž je časopis uložen. Tento důkladný jednáctidílný soubor se považuje za nepostradatelného a naprosto spolehlivého pomocníka všech, kteří hledají jakýkoliv titul časopisu nebo novin.

A mohli bychom jmenovat desítky dalších zajímavých titulů, jejichž je autorem, spoluautorem nebo redaktorem. Po otevření online katalogu MZK nalezneme 197 bibliografických záznamů monografií nebo sborníků. V *Bibliografii dějin českých zemí* Historického ústavu AV ČR je dokonce 705 záznamů jeho knih, studií, článků nebo recenzí, v Souborném katalogu Národní knihovny jich nalezneme 293 a v ANALu 391.

Rodák z Lysic (5. 1. 1938), který zůstal své rodné Moravě vždy věrný, slaví letos významné životní jubileum. Za svůj neutuchající zájem a pracovní nasazení se zapsal zlatým písmem do historie českého knihovnictví.

JIŘINA KÁDNEROVÁ kadnerovaj@volny.cz

ŘEHÁK, Tomáš a Petr NAGY. Chceme dále rozšiřovat pražský rezidenční program. *Literární noviny: příloha Praha město literatury*, 2017, č. 12, s. 2–3. ISSN 1210-0021.

Rozhovor s ředitelem Městské knihovny v Praze (MKP) T. Řehákem na téma vzniku a průběhu akce Praha město literatury (jehož je koordinátorem MKP), vstupu Prahy mezi Kreativní města literatury a doplňkových akcí k tomuto projektu. Dále se v článku mluví o vzniku Českého literárního centra se sídlem v Praze spadajícího pod Moravskou zemskou knihovnu a o spolupráci s ním. Rozhovor je doplněn medailonkem T. Řeháka a výčtem nejvýznamnějších pozitivních i negativních událostí, které se v MKP za jeho působení odehrály.

Nejlepší knihovny roku byly oceněny. Moderní obec: odborný časopis pro veřejnou správu, 2017, 23(11), s. 12. ISSN 1211-0507.

V Zrcadlové kapli v Klementinu byla vyhlášena Cena MK Knihovna roku 2017 v těchto kategoriích: základní knihovna, informační počin v poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb. Dále bylo vyhlášeno ocenění Městská knihovna roku 2017 (vyhlašuje SKIP a záštitu převzal Svaz měst a obcí ČR).

Vědecká knihovna má další titul pro nevidomé. Mladá fronta Dnes: Kraj Moravskoslezský, č. 235 (20171010), s. 15. ISSN 1210-1168.

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě vydala v regionální edici již třetí zvukovou knihu pro slabozraké a nevidomé čtenáře. Článek poskytuje informace o knize, počtu dosud vydaných audioknih, výpůjčkách, podmínkách jejich vzniku.

DRAHOŠ, Denis. Dětský čtenář, ohrožený druh? *Moje rodina: Téma*, č. 43 (20171104), s. 8.

Příspěvek popisuje fenomén dětského čtenářství, podmínky jeho vzniku, příčiny stagnace i zániku či nerozvinutí tohoto zvyku. Dále se věnuje průběhu dětského čtenářství, vlivu rodinného zázemí, začátkům dětského čtenářství, přínosům nejen pro děti, ale i pro dospělé. Jsou zde zmíněna témata jako výběr literatury, umění číst a rozvíjení čtenářské gramotnosti.

Světlík vychází už téměř 15 let. Je to ale boj. Mladá fronta Dnes: Liberecký kraj, č. 250 (20171027), s. 14. ISSN 1210-1168.

Informativní článek o historii časopisu *Světlík* informujícího o dění v knihovnách v Libereckém kraji. Titul je neprodejný, rozdáván se zdarma na informačním pultu vydavatele – Krajské vědecké knihovny v Liberci. Popis problémů s financováním časopisu a témata uvedená v časopise samotném.

JANDOVÁ, Lucie. Co Češi čtou? *Magazín Práva: Téma*, č. 47 (20171125), s. 10. ISSN 1211-2119.

Článek popisuje čtení, čtenářství, české čtenáře, srovnání četby mužů a žen, analýzu výběru titulů a odůvodnění tohoto výběru (z hlediska věku, pohlaví, životního cyklu aj.). Podrobněji se zabývá četbou mládeže, povinnou četbou, fenoménem „domácích knihoven“ aj. (Více v knize TRÁVNÍČEK, Jiří. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*. První vydání. Brno: Host, 2017. 445 stran. ISBN 978-80-7491-850-6. – poznámka redaktorky).

ADÁMKOVÁ, Michaela. Knihovna už dáno není jen místo, kde se půjčují knížky. *Veřejná správa*, 2017, 28(22), s. 26–27. ISSN 1213-6581.

Popisuje ocenění Knihovna roku. Zdůvodňuje (slovy V. Richtera), proč konkrétní knihovna získala dané ocenění, včetně ceny MARK. Článek dále zmiňuje Knihovnu ve Křtinách a její činnost, Městskou knihovnu Zruč nad Sázavou, Obecní knihovnu Velké Hleďsebe z Karlovarského kraje, Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci, Městskou knihovnu v Sedlčanech, Městskou knihovnu Slavíčin aj.

ADÁMKOVÁ, Michaela. Po dobříšské knihovně se prohánějí hrdinové ze sci-fi románů. *Veřejná správa*, 2017, 28(22), s. 28–29. ISSN 1213-6581.

Článek popisuje činnost Městské knihovny v Dobříši, zvláště její služby pro všechny věkové skupiny, akce v rámci celoživotního vzdělávání, prostorové možnosti knihovny. Věnuje se druhému ročníku soutěže Knihovny jinak 2016, pořádání Fantasy víkendů a letošního BOoK!conu.

Před 70 lety, **3. 2. 1948**, se narodil švédský spisovatel **Henning Mankell** († 2015), autor detektivních a krimi románů a thrillerů, tvůrce inspektora Kurta Wallandera; česky vyšly např. *Neklidný muž*, *Usměvavý muž*, *Bílá lvice*, *Pátá žena*, *Pyramidy* či *Vrazi bez tváře*.

Před 330 lety, **4. 2. 1688**, se narodil a před 255 lety, **12. 2. 1763**, zemřel **Pierre de Marivaux**, francouzský spisovatel milostných románů a komedií, např. *Hry lásky a náhody*.

Před 210 lety, **4. 2. 1808**, se narodil **Josef Kajetán Tyl** († 1856), český herec, dramatik, prozaik a novinář, organizátor společenského a divadelního života, hlavní představitel vlasteneckého romantismu. Psal povídky i sociální a historické prózy (např. první český román *Poslední Čech a Braniboři v Čechách*), především však dramata, jež se stala základem národního divadelního repertoáru: *Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka*, *Pražský flamendr*, *Paličova dcera*, historické hry *Krvavý soud aneb Kutnohorští haviři*, *Jan Hus*, *Žižka z Trocnova*, *Krvavé křtiny aneb Drahomíra a její synové aj.* a dramatické báchorky *Strakonický dudák aneb Hody divých žen*, *Tvrdohlavá žena a Lesní panna*. Je autorem textu písně *Kde domov můj* (součást *Fidlovačky*), která se později stala národní a státní hymnou (hudba F. Škroup). Vytvořil také první český básnický překlad W. Shakespeara (*Král Lear*).

Před 170 lety, **5. 2. 1848**, se narodil **Joris-Karl Huysmans** († 1907), francouzský spisovatel vlámského původu, autor románů *Naruby*, *Tam dole* či *Na cestě*.

Před 70 lety, **6. 2. 1948**, se narodil rakouský dramatik **Felix Mitterer**, z jehož tvorby u nás známe např. hry *Návštěvní doba*, *Abraham*, *V jámě lvové*, *Pan Jedermann* nebo *Účtování v domě božím*. Před 540 lety, **7. 2. 1478**, se narodil **Thomas More** († 1535), anglický humanista a státník, popravený za vlády Jindřicha VIII. za velezradu (odmítl uznat králův rozvod); jeho slavný spis *Utopie* přináší vizi ideálního státu. V roce 1935 byl kanonizován.

Před 60 lety, **7. 2. 1958**, zemřela americká spisovatelka **Betty MacDonaldová** (* 1908), autorka populárních memoárových románů *Vejece a já* a trilogie *Co život dal a vzal*.

Před 190 lety, **8. 2. 1828**, se narodil **Jules Verne** († 1905), francouzský prozaik a dramatik. Věhlas získal nejprve cestopisnými romány, jako např.

Pět neděl v balóně. Stal se zakladatelem vědecko-fantastického žánru (dnes zkráceně nazývaného sci-fi). Z dlouhé řady děl jmenujme např. romány *Cesta do středu země*, *Dvacet tisíc mil pod mořem*, *Tajemný hrad v Karpatech*, *Vynález zkázy*, *Děti kapitána Granta*, *Patnáctiletý kapitán*, *Dva roky prázdnin*, *Ocelové město*, *Tajuplný ostrov*, *Cesta kolem světa za osmdesát dní* nebo *Pán světa*. Mnohé z nich byly zfilmovány v zahraničí i u nás (*Tajemný hrad v Karpatech*, *Vynález zkázy* a *Ocelové město*).

Před 20 lety, **8. 2. 1998**, zemřel islandský spisovatel **Halldór Kiljan Laxness** (* 1902), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1955), autor románů *Salka Valka*, *Svobodný lid*, *Islandský zvon*, *Atomová stanice*, *Světlo světa* či *Rybí koncert*.

Před 120 lety, **10. 2. 1898**, se narodil německý spisovatel **Bertolt Brecht** († 1956), jeden z nejvýznamnějších dramatiků 20. století, autor her *Žebrácká opera*, *Svatá Johanka z jatek*, *Matka Kuráž a její děti*, *Dobry člověk ze Sečuanu*, *Život Galileiho*, *Lesk a bída Třetí říše*, *Kavkazský křídový kruh* či *Švejk za druhé světové války*; psal i prózu, básně a eseje; rozvinul program tzv. epického divadla.

Před 170 lety, **13. 2. 1848**, se narodil český prozaik **Karel Klostermann** († 1923), autor románů a povídek z Pošumaví, např. *Mlhy na blatech*.

Před 130 lety, **20. 2. 1888**, se narodil francouzský spisovatel **Georges Bernanos** († 1948), autor nábožensky laděných románů *Pod sluncem satanovým*, *Deník venkovského faráře* či *Muška*, které byly i zfilmovány.

Před 230 lety, **22. 2. 1788**, se narodil německý filozof **Arthur Schopenhauer** († 1860), autor spisu *Svět jako vůle a představa*.

Před 120 lety, **26. 2. 1898**, se narodil český básník **Konstantin Biebl** († 1951), autor sbírek *S lodí, jež dováží čaj a kávu*, *Nový Ikaros* či *Zrcadlo noci*.

Před 60 lety, **26. 2. 1958**, se narodil francouzský spisovatel **Michel Houellebecq**, autor románů *Rozšíření bitevního pole*, *Elementární částice*, *Platforma*, *Možnost ostrova* a *Podvolení*.

Setkání básníků v Mexiku

Básnický festival *The Poetry Encounter in Ciudad de México 2017* nebo spíše setkání básníků z celého světa probíhal již podruhé v hlavním městě Spojených států mexických loni na přelomu června a července. Ani bych si možná nikdy nepomyslel, že poletím někdy právě tam, ale najednou se tak stalo. Obdržel jsem oficiální pozvání a pak po skoro pětadvacetihodinovém letu s čekáním na přestup v Madridu jsme s řidičem a mexickým básníkem Alím Calderónem, který mne na festival pozval, projížděli ranními temnými ulicemi města do hotelu. Potom už pěšky na první setkání pod hlavní katedrálou Zócalo vedle vykopávek původního osídlení Mexiků.

Zahájení se konalo 29. června v aule Simona Bolívara. Následně se autoři rozjeli na místa svého čtení; já jsem například jel do knihovny Biblioteca México-Patio Octavio Paz diskutovat s dalšími autory – Laurim Garcíou Dueñas ze Salvadoru, Sarou Uribe z Mexika a Najwanem Darwishem z Palestiny – o podobách exilů a vykořenění. To odpoledne tam diskusí mělo proběhnout celkem pět, ale, bohužel, už jsem žádnou nezažil, protože jsme rychle přejížděli do budovy Academia de San Carlos, kde dvacet autorů ve dvou skupinách četlo své texty. Tři v původním jazyce a jejich překladatel pak ve španělštině. Závěrečné setkání toho dne proběhlo v Toki Sushi Baru, domovské kavárně časopisu *Círculo de Poesía* a nakladatelství Valparaíso México, což byli jedni z hlavních organizátorů festivalu.

Druhý den, 30. června, nás čekala prohlídka neskutečně rozsáhlého Antropologického muzea, včetně venkovních staveb mayské, aztécké, teotihuacánské a dalších kultur, které žily na území dnešního Mexika, Belize a Guatemaly od pravěku až do příchodu Španělů. Je to prý jedno z největších antropologických muzeí na světě. Nedalo se sice projít vše, ale to, co jsem stihl vidět za více než tři hodiny, bylo uchvacující. Odpoledne jsme pak zase od pěti hodin četli na střeše literárního domu Museo del

Estanquillo. Rozdělili nás podle kontinentů. Za Oceánii vystoupili Hera Lindsay Bird z Nového Zélandu a Omar Sakr, který se sice narodil v Libanonu, ale nyní žije v Austrálii. Za Asii pak Najwan Darwish z Palestiny, za Afriku Kwame Dawes, který ale už několik let žije v Nebrasce, za Evropu Dovidé Kuzminskaitė z Litvy, za Českou republiku autor tohoto článku. Latinskou Ameriku zastupovali Valeria Tentoni z Argentiny, Martín Tonalmeyotl z jednoho indiánského kmene, který žije v Mexiku a který o jazyku tohoto kmene učí i na univerzitě, a Francisco Larios, který je původem Nigaragujčan, ale nyní žije v Miami. Večer jsme ještě s dánským autorem Martinem Glazem Serupem a dalšími básnickými kolegy četli v šapitó alternativní divadelní a kabaretní scény na okraji centra tohoto více než dvacetimilionového města.

Sobotní program nás opět zavedl do knihovny Biblioteca México, kde proběhl workshop pro studenty a zájemce o literaturu. Celé odpoledne jsme pak strávili na různých čteních a též na prezentaci nových knih nakladatelství Valparaíso México a udílení hlavní ceny básnického setkání. Získal ji Abdellatif Labi, francouzský autor marockého původu.

Nedělní program byl hodně cestovní. Nejprve výlet k pyramidám a výstup na pyramidu v Teotihuacánu, následovala ochutnávka tradiční aztécké kuchyně. Večer byl na pořadu závěrečný program. Četlo více než třicet autorů – vždy po jednom až dvou textech ve své rodné řeči a překladu. Mohl jsem zde slyšet i autory, se kterými jsme se v průběhu festivalu mýjeli, neboť zde bylo přes padesát autorů, kteří četli na více než dvaceti místech. Celé básnické setkání skončilo v oblíbeném Toki Sushi Baru. Nad připravenými stoly s pochoštěním se povídalo dlouho do noci. Celý průběh festivalu byl vskutku neskutečný. Největším zážitkem ale pro mě byla úžasná komunita básníků doslova z celého světa. Prožili jsme společně čtyři nezapomenutelné dny!

Podle případové studie na středních školách v Singapuru sehrává klíčovou roli při budování úspěšné čtenářské kultury dobrá školní knihovna. Mnoho průzkumů dokumentuje silnou korelaci mezi nezávislým čtením a akademickým úspěchem a školní knihovna hraje při podpoře čtení důležitou roli. Studie podrobně popisuje na příkladu šesti škol, jak se školní knihovna stala ústředním místem pro čtení ve škole. Shromážděné údaje poskytly důkazy o strategiích a programech, které podporují čtení. Mezi faktory, které pozitivně ovlivní budování čtenářské kultury, patří: kvalifikovaný výběr knih, jejich zviditelnění, vytváření atraktivních programů pro čtenáře a vhodně navržený prostor pro čtení. V celosvětovém měřítku vzrůstají obavy z úrovně gramotnosti studentů, ale mnohé státy se domnívají, že systematická výuka může čtení studentů zlepšit. V Singapuru byla kampaň národního čtení zahájena v roce 2015 s cílem podpořit čtení jako národní zvyk a vybudovat společenství čtenářů v zemi. Současně došlo také k většímu uvědomění významu školních knihoven – musí studenty motivovat poskytnutím atraktivních materiálů, zajímavým prostředím a pomoci jim při výběru knih. V Singapuru činnost školních knihoven koordinují centrálně. Učitelé, kteří jsou pověřeni řízením školní knihovny, mají dostatek času na celoživotní knihovnické vzdělávání. Nejdůležitější je podpora školy a jasná vize budoucnosti školní knihovny. (*IFLA Journal* – Volume 43, Number 4, December 2017, s. 335–348)

Městská knihovna v německém Solingen, která spolupracuje s dětmi uprchlíků a mladými lidmi na vývoji materiálů pro výuku němčiny, je pro uprchlíky důležitým integračním partnerem. Je umístěna v centru města, má dlouhou otevírací dobu, je atraktivním místem pro mimoškolní vzdělávání a umožňuje volný přístup ke všem knihovním službám. Nabízí uprchlíkům komunikační schůzku „dialog v němčině“ a vícejazyčné vyprávění v dětské knihovně, dále cílené společné zájezdy pro všechny věkové kategorie. O svých službách vydává vícejazyčné informační letáky. Spolupracuje s 2700 uprchlíky z asi 60 zemí. Téměř třetinu z nich tvoří děti mladší 13 let. Vedle ubytování

těchto osob je pro Solingen důležitá integrace do komunity, v tom je nejdůležitější organizací právě knihovna. Úspěšná integrace vyžaduje schopnost komunikovat. Knihovníci zpracovali ve spolupráci s obecním integračním centrem Solingen čtyři menší projekty s cílem vytvořit jazykovou podporu pro uprchlíky, aby mohli získat práci a orientovat se ve službách knihovny. Také byly vytvořeny, přeloženy do relevantních jazyků a částečně vybaveny německou fonetikou materiály pro vzdělávání všech věkových skupin. Příprava a následné zpracování probíhalo ve spolupráci s mediální organizací města Solingen a mobilní překladatelskou službou obecního integračního centra. Všechny podklady poslouží imigrantům pro hravé učení německého jazyka.

(*BuB Forum Bibliothek und Information* – Jahrgang 69, Nr. 8–9, 2017, s. 448–449)

Americký institut architektury ve spolupráci s Americkou asociací knihoven každoročně hodnotí nejnovější projekty novostaveb a rekonstrukcí budov knihoven a uděluje ocenění Library Building Awards. Poslání a úloha knihoven v moderním světě se neustále vyvíjejí, proto by měly budovy a jejich celkový design vyhovovat současným i budoucím požadavkům uživatelů. V tomto duchu přistupovala k výběru projektů odborná porota složená ze zástupců obou organizací. Tři z osmi vítězných projektů představují rekonstrukce budov a pět novostavby knihoven. Oceněná byla jedna národní knihovna, jedna akademická a šest veřejných. Předseda poroty zvláště ocenil Lotyšskou národní knihovnu a pobočku Whitehall Metropolitan knihovny v městě Columbus ve státě Ohio. Další soutěž, která hodnotí architekturu knihoven, je Australská cena za design knihoven. Jejím cílem je prezentovat to nejlepší z knihoven v Austrálii a projevit uznání národním a regionálním institucím za investice do rozvoje těchto organizací. V roce 2017 bylo do soutěže nominováno 33 novostaveb a rekonstrukcí a vítězem v kategorii Akademická knihovna se stala Knihovna Johna Phillipse Západní univerzity v Sydney.

(*Bibliotheca Universalis* – Ročník 13, číslo 1, 2017–2018, s. 12–13)

KNİHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

■ Bau von Bibliotheken und Archiven – Anforderungen und Empfehlungen für die Planung / Normenausschuss Information und Dokumentation (NID) [Výstavba knihoven a archivů – požadavky a doporučení pro plánování]. Berlin: Beuth Verlag, 2017. 75 stran, ilustrace, tabulky.

Kk 40.607

■ BORDONARO, Karen. International librarianship at home and abroad [Mezinárodní knihovnictví doma i v zahraničí]. Cambridge, MA; Kidlington: Chandos Publishing, 2017. xi, 196 stran, grafy, mapa. Chandos information professional series.

ISBN 978-0-08-101896-5

Kfe 40.759

■ MIDDLETON, Kathy L. Yes! On demand: how to create winning, customized library service [Ano! Na požádání: jak vytvořit nejlepší knihovnickou službu]. Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, 2017. xvii, 123 stran.

ISBN 978-1-4408-4853-7

Kr 40.616

■ MÜLLER, Christiane. Bücher leihen, Ideen teilen: Bibliotheken in der sharing economy [Půjčujte si knihy, podělte se o nápady: knihovny ve sdílené ekonomice]. Berlin: Simon Verlag für Bibliothekswissen, 2017. 122 stran; ilustrace.

ISBN 978-3-945610-33-6

Kfc 40.732

Organizace knihovních fondů

■ PERLMAN, Janet. Indexing tactics & tidbits: an A to Z guide [Taktika a úskalí indexace: příručka od A do Z]. Medford: Information Today; Wheat Ridge: American Society for Indexing, 2016. xiii, 170 stran.

Of 40.613

■ VERMINSKI, Alan a Kelly Marie BLANCHAT. Fundamentals of electronic resources management [Základy řízení elektronických zdrojů]. London: Facet Publishing, 2017. viii, 251 stran; grafy, tabulky.

ISBN 978-1-78330-230-7

Oaagb 40.643

Sítě knihoven

■ MILLAR, Laura A. Archives: principles and practices [Archivy: principy a praxe]. Second edition. London: Facet Publishing, 2017. xxviii, 318 stran. Principles and practice in records management and archives.

ISBN 978-1-78330-206-2

Tm 40.644

Úplný přehled novinek najdete na adrese
http://ipk.nkp.cz/?page=09_Okn/Prirustky.htm

■ Polish libraries. Vol. 3 / editor-in-chief Tomasz Makowski [Polské knihovny. Sv. 3]. Warsaw: National Library of Poland, 2015. 188 stran; grafy, tabulky.

ISBN 978-83-7009-637-3

ISSN 2300-9217

Taa 40.679

Služby knihoven

■ DILHOFOVÁ, Adéla. Jižní Morava čte. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2017. 23 stran; barevné ilustrace, grafy, tabulky.

Sf 9.953/B1,2

■ GOLDSMITH, Francisca. Crash course in contemporary reference [Rychlokurz moderních referenčních služeb]. Santa Barbara, California; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, 2017. xii, 183 stran. Crash course.

ISBN 978-1-4408-4481-2

Sdd 40.617

■ MAZUROVÁ, Hana a Zlata HOUŠKOVÁ. Rovný přístup – knihovna přátelská k seniorům: metodická příručka pro práci knihoven se seniory. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2016. 87 stran.

ISBN 978-80-7050-674-5

Sbd 9.892/B1,2

KNİHOVĚDA

■ HYBNER, Jan. Elementy knižní vazby. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2017. 123 stran; ilustrace. Knihařem snadno a rychle.

ISBN 978-80-87989-35-7

Xa 9.947/B

■ VOIT, Petr. Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí. II, Tiskaři pro víru i tiskaři pro obrození národa 1498–1547. Praha: Academia, 2017. 933 stran; ilustrace (převážně barevné), faksimile.

ISBN 978-80-200-2752-8

Xb 40.741

INFORMATIKA

■ BENERJEE, Kyle a Bonnie PARKS, eds. Migrating library data: a practical manual [Migrace knihovních dat: praktická příručka]. Chicago: Neal-Schuman, an imprint of the American Library Association, 2017. xix, 251 stran; ilustrace.

ISBN 978-0-8389-1503-5

If 40.488

■ FOSTER, Marc, ed. Information literacy in the workplace [Informační gramotnost na pracovišti]. London: Facet Publishing, 2017. xv, 189 stran; grafy, tabulky.

ISBN 978-1-78330-132-4

Ie 40.645

Komiks vstupuje do knihoven

s. 32–34

← Z komiksových dílny, která se konala ve čtenářském klubu na ZŠ Kyje...

↓ ...a ve čtenářském klubu na ZŠ Campanus z Prahy 11

Foto: archiv J. W. Procházky a K. Smolíkové

Nejmenší vybírali Krále pohádek s. 25

↑ Výběr Krále ze sedmi vítězných pohádek dětmi MŠ Hornická v Českém Těšíně

Foto: Kateřina Šildrová

Setkání básníků v Mexiku s. 38

↑ Autoři a organizátoři druhého básnického setkání The Poetry Encounter in Ciudad de México u archeologických vykopávek v centru hlavního města Mexika u Múzea tel Templo před zahájením festivalu

Foto: Mario Bojórquez

Kurs sebeobrany pro ženy

v knihovně s. 15

↑ Momentka z kurzu sebeobrany pro ženy, který pořádala MĚK Litvínov

Foto: Marcela Güttnerová

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko – přírodovědecká fakulta
Ústav bohemistiky a knihovnictví,
Svaz knihovníků a informačních pracovníků SKIP10
a Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě

váš srdečně zvou na knihovnickou konferenci

Knihova ve 21. století 2018

**„AKADEMICKÉ POHLEDY
NA TÉMA BUDOUCNOST KNIHOVEN“**

Kdy

1. 2. 2018

9:00 – 17:30

KDE

SLEZSKÁ

UNIVERZITA

čtenář
MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

Knihovna plus

SKIP10

Knihovna
knihovnická revue

DUHA

K21

<http://k21.fpf.slu.cz/>

